

Outi Kettunen

**MATKAILIJA JA RYHMÄ SEIKKAILUMATKAILUSSA
- CASE KUUNARI HELENA JOUTSENIEN JÄLJILLÄ**

Opinnäytetyö

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Matkailun koulutusohjelma

Syksy 2007

Kajaanin

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Matkailu, -ravitsemis- ja talousala	Koulutusohjelma Matkailun koulutusohjelma
Tekijä(t) Outi Kettunen	
Työn nimi Matkailija ja ryhmä seikkailumatkailussa - Case Kuunari Helena Joutsenen jäljillä	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot	Ohjaaja(t) Mikko Keränen Toimeksiantaja
Aika Syksy 2007	Sivumäärä ja liitteet 48+11
<p>Tämän opinnäytetyön päätarkoituksena oli selvittää, millainen on yksittäiseen, suhteellisen pitkäkestoiseen seikkailumatkailutuotteeseen osallistuva matkailija. Lisäksi tarkoituksena oli kartoittaa, mitkä ovat hänen motiivinsa lähteä kyseiselle matkalle. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös saada selville, mille ryhmän turvallisuuden asteelle toisilleen ennestään tuntematon ryhmä pääsee ajoittain hyvin vaikeissakin olosuhteissa ja kuinka matkalle osallistuva matkailijaryhmä vaikuttaa seikkailumatkailutuotteen onnistumiseen.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään seikkailumatkailua sekä termejä seikkailu ja matkailu. Lisäksi teoriaosuudessa määritellään seikkailukasvatuksen ja elämyspedagogiikan käsitteet. Kolmannessa pääkappaleessa käsitellään ryhmää, ryhmän sosiaalisia tyyppisiä, ryhmän toiminnan oleellisia tekijöitä sekä ryhmän turvallisuutta.</p> <p>Tutkimuskohteena oli Suomen Purjelaivasäätiön järjestämän Kuunari Helena Joutsenen jäljillä 2 -purjehduksen kuudes osuus, joka toteutettiin 9.1.–5.2.2006 Etelä-Amerikassa, Tyyneellä valtamerellä ja Atlantilla. Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimusstrategiana käytettiin tapaustutkimusta. Tutkimus koostui kyselylomakkeista, teemahaastatteluista sekä osallistuvasta havainnoinnista.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittivat, että tyyppillinen tutkimuskohteena olleeseen seikkailumatkailutuotteeseen osallistunut matkailija on nuori, naimaton ja lapseton sekä suhteellisen hyvin koulutettu mies tai nainen. Nämä kriteerit täsmäivät melko hyvin myös yleisen seikkailumatkailija-käsitteen määritelmän kanssa. Motiivina matkalle lähtöön oli seikkailuaktiviteetti, tässä tutkimuksessa purjehdus, tai matkakohde. Myös uusien kokemusten hakeminen oli yksi syy lähteä matkalle.</p> <p>Sekä kyselylomakkeiden vastaukset että osallistuvan havainnoinnin tulokset osoittivat, että matkailijaryhmällä ja matkailijoiden välisillä sosiaalisilla suhteilla on hyvin merkittävä vaikutus matkan onnistumiseen. Osallistuvan havainnoinnin avulla voitiin todeta, että tutkimuskohteena ollut matkailijaryhmä pääsi parhaimmillaan ryhmän turvallisuuden asteikolla tasolle "avoin ryhmä". Tällä tasolla ryhmän muiden jäsenten tunteet ja mielipiteet hyväksytään ja vaikeita asioita pystytään käsittelemään yhdessä.</p>	
Kieli	suomi
Asiasanat	seikkailumatkailu, ryhmä, seikkailukasvatus
Säilytyspaikka	☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun Kaktus-tietokanta ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Tourism	Degree Programme Tourism
Author(s) Outi Kettunen	
Title Traveller and Traveller Group in Adventure Tourism -Case: Schooner Helena in Wake of Frigate Suomen Joutsen	
Optional Professional Studies	Instructor(s) Mikko Keränen
	Commissioned by
Date Autumn 2007	Total Number of Pages and Appendices 48+11
<p>The primary objective of this thesis was to examine what kind of travellers took part in a long term adventure tourism product on Schooner Helena. The study also aimed at finding out what the travellers' motives had been for taking part in the sailing journey, what level of emotional safety the group reached in hard conditions and how the group affected the success of the journey.</p> <p>The theoretical part of thesis discusses the concepts of adventure tourism, adventure, tourism, adventure education and experiential education. The group, the social types in a group, the main factors in group activity and the emotional safety in a group were also discussed.</p> <p>The subject of the paper was the sixth leg of the sailing trip called "Schooner Helena in Wake of Frigate Suomen Joutsen". This trip was organized by the Sail Training Association Finland. The sixth leg rounded the continent of South America from the South Pacific Ocean to the Atlantic Ocean (from 9 January to 5 February 2006). The research method used in this case study was qualitative. The research consisted of the questionnaire forms, thematic interviews and observation.</p> <p>According to the results a typical traveller taking part in an adventure tourism product in question is a young, single, childless and quite well educated man or a woman. The motives for participating in the journey were adventure activities, which meant in this case sailing, destination or finding new experiences. The results brought out that traveller group and its social relations have a remarkable effect on the success of the journey.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	adventure tourism, group, adventure education
Deposited at	☒ Kaktus Database at Kajaani University of Applied Sciences Library ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 SEIKKAILUMATKAILU	2
2.1 Matkailu	4
2.2 Seikkailu	6
2.3 Seikkailukasvatus ja elämyspedagogiikka	7
3 RYHMÄ	12
3.1 Sosiaaliset tyypit ryhmässä	13
3.2 Ryhmän toiminnan oleelliset tekijät	14
3.3 Ryhmän turvallisuus	15
4 SUOMEN PURJELAIIVASÄÄTIÖ	17
4.1 Kuunari Helena Joutsenen jäljillä	17
4.2 Sail training	20
5 TUTKIMUSMENETELMÄ	22
5.1 Kvalitatiivinen tutkimus	22
5.1.1 Haastattelu	23
5.1.2 Observointi	24
5.2 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	25
6 TULOKSET	27
6.1 Kyselylomakkeet	27
6.1.1 Syyt lähteä purjehdukselle	31
6.1.2 Psykograafiset matkailijatyyppit	32
6.1.3 Sosiaaliset tyypit ryhmässä	33
6.1.4 Ryhmän vaikutus matkan onnistumiseen	35
6.1.5 Ryhmänjohtamiskokemus	35
6.2 Teemahaastattelut	36
6.3 Observointitulokset	38

7 POHDINTA	41
LÄHTEET	46
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Seikkailumatkailu on nykypäivän trendi matkailumarkkinoilla. Ihmiset hakevat matkoillaan uusia ja erilaisia elämyksiä. Ennen vain ammattilaisten ulottuvilla olleet seikkailulajit ovat nykyisin kaikkien saavutettavissa extreme-matkailuksikin kutsutun matkailutyypin kautta. Suomen Purjelaivasäätiön, Sail Training Association Finlandin järjestämä Kuunari Helena Joutsenen jäljillä 2 -purjehdus on yksi esimerkki matkailutuotteesta, jossa on mahdollisuus kokea jotain erikoista, jopa ainutlaatuista.

Suomen Purjelaivasäätiö on 30 vuotta sitten perustettu organisaatio. Säätiön päätehtävänä on järjestää sail training -koulutuspurjehduksia erityisesti nuorille. Purjehdukset suuntautuvat usein ulkomaille, kuten Karibialle ja Atlantille. Joutsenen jäljillä 2 -purjehdus suuntautui talvikautena 2005–2006 Etelä-Amerikkaan, aina Tyynelle valtamerelle asti. Purjehduksen eripituisille osuuksille, legeille osallistui yhteensä toistasataa nuorta ja hieman vanhempaakin oppilaspurjehtijaa.

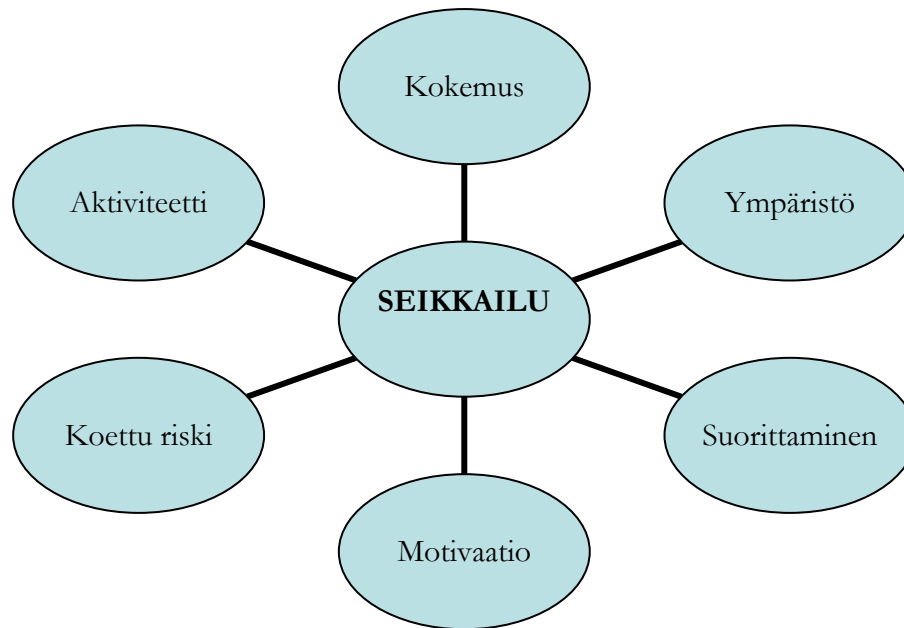
Opinnäytetyön tutkimuskohteena oli Joutsenen jäljillä 2 -purjehduksen noin neljä viikkoa kestänyt kuudes osuus. Pää tavoitteena oli selvittää, millainen on kyseiseen pitkäkestoiseen tuotteeseen osallistuva matkailija ja mitkä ovat hänen motiivinsa lähteä matkalle. Lisäksi tarkoitus oli tutkia, millainen vaikutus matkalle osallistuvalla ryhmällä on yksittäisen matkailijan matkan onnistumiseen.

Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena oli saada selville, mille ryhmän turvallisuuden asteelle toisilleen ennestään tuntematon ryhmä pääsee arkielämästä poikkeavissa erikoisissa olosuhteissa. Näiden olosuhteiden tunnuspiirteitä ovat ahtaat tilat, purjelaiva, mahdollinen kova merenkäynti sekä suhteellisen pitkään kestävä eristys muusta maailmasta.

Opinnäytetyö on jaettu johdanto-osuuden lisäksi 6 pääkappaleeseen. Toisessa ja kolmannessa kappaleessa käydään läpi työn taustalla olevat teoria-aiheet. Neljännessä kappaleessa on kuvattu tutkimuksen aiheena oleva purjehdus ja viidennessä kappaleessa tutkimuksen tulokset. Viimeinen kappale on tutkimuksen tekijän omaa pohdintaa tutkimuksesta, sen tuloksista ja tästä opinnäytetyöstä yleensä.

2 SEIKKAILUMATKAILU

Seikkailumatkailu tarkoittaa, että matkailijan elämys syntyy, monista muista matkailutyypeistä poiketen, hyvin motivoituneesta osallistumisesta uuteen, normaalielämästä poikkeavaan ja erilaiseen aktiviteettiin uudessa ympäristössä. Aktiviteetti on usein jännittävä tai jopa pelottava. Seikkailukokemus muodostuu, kun matkailija on vapaaehtoisesti aktiivinen suorittaja ja osallistuja tilanteissa, jotka koetaan jännittäviksi, haastaviksi ja riskialttiiksi. Seikkailumatkailu on saanut vaikutteita muun muassa seikkailukasvatuksesta ja elämyspedagogiikasta. (Verhelä & Lackman 2003, 178–179, Kuvio 1.)

Kuvio 1. Seikkailumatkailu (Verhelä & Lackman 2003, 179).

Seikkailumatkailu koostuu pääpiirteissään kolmesta osatekijästä: itse matkustuksesta, liikkumisesta paikasta toiseen, matkakohteesta ja seikkailuaktiviteeteista. Seikkailuaktiviteetit voidaan jaotella vedessä (water-based), ilmassa (air-based) ja maalla (land-based) tapahtuviin aktiviteetteihin. Uusi seikkailumatkailutuote luodaan hyödyntämällä kaikkia seikkailumatkailun osatekijöitä: toteutuspaikkaa, siirtymistä kyseiseen paikkaan ja erilaisia aktiviteetteja. (Pomfret 2004, 114; Swarbrooke, Beard, Leckie & Pomfret 2003, 31.)

Kestoltaan seikkailumatka voi vaihdella muutamasta päivästä useaan kuukauteen. Seikkailumatkailu ei ole niin sidoksissa ihmisten loma-aikoihin kuin muu matkailu. Tyypillinen seikkailumatkailija on useimmiten nuori, perheetön, hyvätuloinen ja terve mies, mutta naisten osuus seikkailumatkailijoista on ollut viimeaikoina kasvussa. (Hemmi 2005a, 362.)

Seikkailumatkailuaktiviteetit voidaan jakaa aktiviteetin keston ja laadun mukaan laajoihin (broad) ja suppeisiin (narrow) seikkailuaktiviteetteihin. Kun tarkastellaan esimerkiksi vuoris-
tossa tai siihen rinnastettavassa ympäristössä tapahtuvaa seikkailumatkailua, laaja seikkailuaktiviteetti voi olla monipäiväinen vaellusmatka, jossa osallistujilta vaaditaan fyysisistä kestävyystä ja jossa seikkailuelementti on hyvin pienessä roolissa. Suppeiksi aktiviteeteiksi luokitellaan lyhytkestoiset, mutta laajoja aktiviteetteja intensiivisemmät, jännittävämmät ja jopa vaaralliset tapahtumat, kuten esimerkiksi köysilaskeutuminen. (Beedie 2003, 210.)

Seikkailumatkailu voidaan jakaa kovaan (hard) ja pehmeään (soft) matkailuun. Kovasta seikkailumatkailusta käytetään myös termiä extreme-matkailu. Kovaan seikkailumatkailuun liittyy hyvin läheisesti haastavuus sekä vaarallisuus. Fyysisen kestävyuden lisäksi kova seikkailumatkailu vaatii osanottajalta myös henkistä kestävyyttä sekä sitoutumista. Myös pehmeään seikkailumatkailuun kuuluu vaaran tunne, mutta todelliset riskit ovat hyvin minimaalisia. Pehmeät seikkailumatkailuaktiviteetit ovat yleensä kokeneiden oppaiden ohjaamia ja muun muassa sen vuoksi ne sopivat kovia seikkailuaktiviteetteja paremmin kaupalliseen matkailutoimintaan. (Hemmi 2005a, 359–360; Swarbrooke ym. 2003, 33.)

Kova ja pehmeä seikkailumatkailu voidaan myös jaotella siten, että kova seikkailumatkailu vaatii osanottajalta tiettyjä erityistaitoja tai aikaisempaa kokemusta aktiviteetista, kun taas pehmeät seikkailumatkailuaktiviteetit sopivat kokemattomallekin. Tyypillisiä kovia seikkailumatkailuaktiviteetteja ovat esimerkiksi vuorikiipeily, laskuvarjo- ja base-hyppääminen, suurten koskien laskeminen, syvänmerensukellus ja vapaalaskettelu. Pehmeisiin seikkailumatkailutuotteisiin luetaan muun muassa eläinsafarit, metsästysmatkat, melonta, oppaan johdolla tapahtuva koskenlasku esimerkiksi kumilautalla, kamelikaravaanit ja pitkät vaellusretket. (Hemmi 2005a, 359–360; Swarbrooke ym. 2003, 33.)

Koska seikkailumatkailu on hyvin laaja ja monipuolinen käsite, myös ihmisten syyt ja motiivit lähteä seikkailumatkalle ovat vaihtelevia. Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan syitä lähteä seikkailumatkalle ovat uudet kokemukset, hauskanpito ja jännitys. Lisäksi tutkimuksesta käy ilmi, että muita yleisiä motiiveja seikkailumatkalle osallistumiseen ovat itsensä voitta-

minen, seikkailun mukanaan tuoma mahdollisuus omakohtaiseen kasvuun sekä mahdollisuus tutustua luontoon ja kulttuureihin. (Swarbrooke ym. 2003, 69.)

2.1 Matkailu

Matkailu on Maailman matkailujärjestö WTO:n määritelmän mukaan toimintaa, jossa ihminen oleskelee elinpiirinsä ulkopuolella olevassa paikassa maksimissaan yhden vuoden ajan vapaa-ajan viettämisessä, työmatkalla tai muussa tarkoituksessa (Verhelä & Lackman 2003, 15). Matkailu on myös kaupallista, useimmiten viihdeellistä ja elämyksellistä toimintaa, johon liittyy vierailua jossakin kohteessa (Asunta, Brännare-Sorsa, Kairamo & Matero 2003, 230).

Matkailutuote on laaja, monipuolinen kokonaisuus, joka syntyy matkailupalvelusta, fyysisistä ympäristötekijöistä sekä matkailijan osallistumisesta ja mukanaolosta. Matkailupalvelun voidaan sanoa olevan aineeton elämys, joka syntyy palvelun toteuttajan, eli matkailuyrityksen sekä palvelun loppukäyttäjän, eli matkailijan välisestä vuorovaikutussuhteesta. Tämä matkailutuotteen määritelmä on matkailijakeskeinen ja se kuvaa matkailutuotteen moniulotteiseksi kokonaisuudeksi. (Vuoristo 2002, 168–170.)

Matkailutuotteelle on eroteltu myös kaksi muuta lähestymistapaa matkailijakeskeisen määritelmän lisäksi. Markkinointikeskeinen lähestymistapa korostaa matkailutuotteen palveluelementtiä, sillä matkailijan tarpeet tyydytetään nimenomaan erilaisilla palveluilla. Tarjontakeskeisessä lähestymistavassa matkailutuote voi olla maantieteellinen yksikkö, kuten matkailukeskus, yksittäinen matkailuyritys, kuten hotelli, tai kokonainen toimiala, jollaisena sitä tutkitaan lähinnä kansantaloustieteessä. (Vuoristo 2002, 170.)

Matkailija luokitellaan henkilöksi, joka vapaa-aikanaan tai ammatillisesta syystä matkustaa tilapäisesti kotipaikkakuntansa ulkopuolelle. Kuten muutkin kuluttajat, myös matkailijat voidaan segmentoida eli jakaa eri kriteereiden mukaan ryhmiin. Matkailijoiden tyypillisiä jaotteluperusteita ovat väestötieteelliset tekijät, maantieteelliset tekijät, sosioekonomiset tekijät, palvelujen ostamiseen liittyvät tekijät, motivaatiotekijät sekä elämäntyyli- ja persoonallisuustekijät. (Asunta ym. 2003, 231–233.)

Yksi käytetyimmistä matkailijoiden luokittelumalleista on Plogin (1974) psykograafiset matkailijatyypit, jossa matkailijat jaotellaan matkailutottumusten ja käyttäytymisen perusteella eri

matkailijatyyppeihin. Luokitus pohjautuu tutkimukseen, jossa alun perin selvitettiin tekijöitä, jotka vaikuttavat varakkaiden amerikkalaisten lentopelkoon. Myöhemmin tutkimuksen tulokset on laajennettu koskemaan ainakin koko amerikkalaista yhteiskuntaa. (Vuoristo 2002, 45.)

Psykograafisia matkailijatyyppejä ovat psykosentrikot, allosentrikot sekä midsentrikot. Psykosentrikko suosii valmismatkoja, tuttua ja turvallista ympäristöä sekä autolla saavutettavissa olevia kohteita. Psykosentrikko on passiivinen matkailija, joka pitää valmiista, järjestetystä ohjelmasta, rentoutumisesta ja esimerkiksi auringonotosta. Psykosentrikot ovat usein luonteeltaan varauksellisia ja hyvin itseensä keskittyneitä. (Asunta ym. 2003, 234; Vuoristo 2002, 45.)

Allosentrikko on vastaavasti aktiivinen ja itsenäinen matkanjärjestäjä ja matkailija. Allosentrikko on avoimen kiinnostunut uusista kohteista ja kulttuureista ja hän etsii matkoiltaan seikkailuja sekä elämyksiä. Allosentrikko ei kaihda lentomatkustamista matkakohteeseen, jossa hän tyytyy hyvinkin vaatimattomaan varuste- ja palvelutasoon. Luonteeltaan allosentrikko on varaukseton ja ulospäin suuntautunut. Allosentrikkoja voidaan pitää jonkinlaisina psykosentrikkojen suunnannäyttäjinä, sillä heidän valtaamansa ja tutkimansa alun perin tuntemattomat kohteet muuttuvat ajan myötä tutuiksi ja turvallisiksi, jolloin psykosentrikot kiinnostuvat kyseisistä kohteista. (Vuoristo 2002, 45–47.)

Suurin osa matkailijoista on midsentrikkoja, jotka asettuvat ominaisuuksiltaan psykosentrikon ja allosentrikon väliin. Midsentrikosta löytyy sekä matkanjärjestäjän valmismatkoja käyttävän psykosentrikon että itsenäisen allosentrikon piirteitä. (Asunta ym. 2003, 234; Vuoristo 2002, 45.)

Yksittäisen matkailijan käyttäytyminen voi vaihdella psykosentrikon, midsentrikon ja allosentrikon välillä olosuhteista riippuen. Lyhyellä viikonloppumatkalla ihminen voi käyttäytyä psykosentrisesti, kun taas pidemmällä lomamatkalla samasta henkilöstä voi löytyä todella allosentrisiä piirteitä. Hyvin todennäköistä on myös se, että ihminen siirtyy jonkin verran psykograafisella matkailijatyyppeistä elämänsä eri vaiheissa. (Vuoristo 2002, 47–48.)

2.2 Seikkailu

Seikkailu voidaan määritellä monin eri tavoin. Uuden suomen kielen sanakirjan mukaan seikkailu on jännittävien tapahtumien etsimistä ja kohtaamista. Tyypillisiä seikkailutilanteeseen liittyviä piirteitä ovat välittömyys, ennalta-arvaamattomuus ja yllätyksellisyys. Seikkailija ei tiedä, mitä seikkailu tuo tullessaan. Epävarmuutta ja yllätyksellisyyttä lisää se, että seikkailutilanteessa tehdään hyvin usein jotain uutta ja tuntematonta. Matkailu on yksi helppo tapa seikkailla, koska matkailuun liittyy usein uusia ja entuudestaan tuntemattomia asioita. (Nurmi 1998, 957; Swarbrooke ym. 2003, 9–10, 12.)

Ennalta-arvaamattomuus tuo mukanaan muita seikkailulle tyypillisiä ominaisuuksia, kuten haastavuutta, riskitekijöitä ja vaaran tunnetta. Seikkailun mukanaan tuomat haasteet voivat olla fyysisiä tai psyykkisiä. Seikkailun haastavuuden taso määrää osaltaan seikkailukokemuksen voimakkuuden. Haastavuuteen vaikuttavat seikkailijan omat taidot ja kyvyt. (Swarbrooke ym. 2003, 9–10.)

Vaarat ja riskit ovat olennainen osa seikkailua. Riskit voivat olla fyysisiä, mutta myös henkisiä, ja ne saavat seikkailijan asettamaan itsensä tietoisesti alttiiksi vaaroille. Seikkailulle tyypilliset yllätyksellisyys ja tietämättömyys tulevasta tuovat mukanaan riskejä ja vaaratilanteita, mutta päinvastoin myös riskit lisäävät epä tietoisuutta tulevasta. (Swarbrooke ym. 2003, 10.)

Yhdysvalloissa on kehitetty seikkailutoimintoja varten malli, joka auttaa ymmärtämään vaaraa ja minimoimaan seikkailun riskejä. Mallin on kehittänyt 1970-luvun lopussa Dan Mayer ja se tunnetaan nimellä ”Potential Causes of Accidents in Outdoor Pursuits”. Mallissa seikkailun potentiaaliset vaaran aiheuttajat on jaettu kolmeen osa-alueeseen:

- vaaralliset olosuhteet, kuten sää ja muut ympäristötekijät
- vaaralliset toiminnot, kuten ohjauksen puutteellisuus tai väärä toimenpide sekä
- virheet päätöksenteossa.

Ajatuksena on, että seikkailutoiminta johtaa melko harvoin onnettomuuteen, mikäli vain yksi tai kaksi osa-aluetta toteutuu. Jos kaikki kolme osa-aluetta ovat edustettuina samanaikaisesti, on onnettomuuden riski korkea. Mallin osa-alueita voidaan soveltaa erikseen kullekin tyypilliselle seikkailulajille, kuten purjehdukselle, melonnalle, kiipeilylle tai ilmailulajeille. (Degerman & Pohjola 2002, 177–178.)

Monet seikkailijat uskovat hyötyvänsä jollain tavoin seikkailukokemuksestaan. He uskovat, että seikkailun lopussa heitä odottaa jokin palkinto. Seikkailussa tavoitellaankin usein tiettyä päämäärää, mutta vaikka päämäärää ei saavutettaisikaan, seikkailija voi silti kokea onnistuneensa. Tieto siitä, että on yrittänyt parhaansa, voi olla riittävä palkinto hienosta seikkailukokemuksesta. Palkinto voi olla jotakin materiaalista, kuten jokin esine, tai ainoastaan tunnetila. Ilman seikkailusta odotettavissa olevaa palkintoa, hyötyä tai päämäärää seikkailu saatetaan kokea vain koettelemukseksi tai jopa velvollisuudeksi eikä elämykseksi. (Swarbrooke ym. 2003, 11–12.)

Seikkailu eroaa aina jollain tavoin ihmisen arjesta. Usein seikkailukokemus syntyy matkalla, siis jossain muualla kuin seikkailijan omassa kotiympäristössä. Seikkailulle tyypillistä on myös tietynlainen tutkiminen ja löytöretkeily. Seikkailija tutustuu uusiin paikkoihin, kulttuureihin tai taitoihin. Uuden, tuntemattoman tutkiminen ja oppiminen voi olla myös yksi seikkailulle tyypillisistä palkinnoista ja päämääristä. (Degerman & Pohjola 2002, 11; Swarbrooke ym. 2003, 13.)

Seikkailussa ihminen joutuu tilanteisiin, jotka antavat virikkeitä aisteille, tunteille ja fyysisesti koko keholle. Kaikin puolin jännittävät hetket ovat seikkailussa yleisiä. Seikkaillessa voi kokea hyvin ristiriitaisia tunteita, kuten kauhua ja riemua tai iloa ja epätoivoa. Seikkailua aktiivisesti etsiville ihmisille tyypillisiä piirteitä ovat riskinotto-kyky, taito voittaa omat pelkonsa sekä korkea stressinsietokyky. Seikkailun mukanaan tuomat yllätykset ja vaaratilanteet saavat seikkailijan tuntemaan tyydytystä. Seikkailua etsivää ja siitä nauttivaa ihmistä voidaan kutsua tyymoottiseksi ihmiseksi, jolle seikkailu on itsetuntoa kohottava eli tymoleptinen tekijä. (Hemmi 2005a, 361; Swarbrooke ym. 2003, 13–14.)

2.2 Seikkailukasvatus ja elämyspedagogiikka

Seikkailukasvatuksen ja elämyspedagogiikan välinen ero on hyvin pieni ja hankalasti määriteltävissä. Näiden kahden käsitteen taustalta ei löydy yhtenäistä kasvatusteoriaa. Sekä seikkailukasvatuksen että elämyspedagogiikan osalta toiminnot voidaan jakaa ryhmää tiivistäviin sosiaalistamispeleihin, ryhmässä yhdessä ratkaistaviin ongelmiin ja tehtäviin sekä yksin suoritettaviin yksilöhaasteisiin. Telemäen (1998, 21) luokittelussa on mukana neljäntenä toimintatyyppinä myös erilaiset ulkoilmatoiminnot. (Clarke 1998, 61; Telemäki 1998, 21; Telemäki & Bowles 2001, 25.)

Seikkailukasvatukseen käsite on tunnettu reilun 50 vuoden ajan (Telemäki & Bowles 2001, 26). Seikkailukasvatukseen voidaan sanoa olevan erittäin hyvä keino kasvattaa ihmisen luottamusta sekä itseensä että muihin (Telemäki & Bowles 2001, 4). Telemäen mukaan Josef Koch jaottelee seikkailukasvatukselle ominaiset piirteet kuuteen osaan:

1. Seikkailutapahtuma sijoittuu vieraaseen ja vaativaan ympäristöön, kuten luontoon.
2. Tapahtumaan liittyy houkuttelevaa toimintaa ja siitä on vaikea kieltäytyä.
3. Seikkailukasvatukseen liittyy fyysistä toimintaa, joka vaatii etukäteissuunnittelua ja harkintaa.
4. Itse seikkailutilanteeseen kuuluvat olennaisesti arvaamattomuus, yllätykset ja välittömyys.
5. Seikkailun mukanaan tuomat tilanteet vaativat rohkeutta ja antavat mahdollisuuden ryhmäkokemiseen ja ryhmätoimintaan.
6. Seikkailukasvatustapahtuman tarkoituksena on löytää tasapaino arvaamattomuuden ja itsensä ylittämisen sekä kontrollin ja turvallisuuden välillä. (Telemäki 1998, 19.)

Seikkailukasvatukseen kuuluvat olennaisesti myös mieleenpainuvat kokemukset, joihin liittyy itsensä ylittämisen tunne. Näitä kokemuksia kutsutaan huippukokemuksiksi (flow). Mihaly Csikszentmihalyin (2005, 19) mukaan flow on tila, jossa ihminen on syventynyt toimintaansa niin kokonaisvaltaisesti, ettei mikään muu tunnu merkitsevän mitään siinä hetkessä. Toiminta ja kokemus tuottavat ihmiselle todella suurta iloa. Huippukokemukselle tyypillisiä piirteitä ovat valinnanvapaus, kohdistettu keskittyminen, pätevyyden ja hallinnan tunne, tietoisuus tavoitteista ja palautteesta sekä toiminnan ja tietoisuuden sulautuminen yhteen. Valinnanvapaus on flow-kokemuksen kannalta tärkeää, koska huippukokemukseen voi päästä vain silloin, kun ihminen kokee olevansa itse asioista päättävä ja pystyvänsä kontrolloimaan jollain tavoin tapahtumia. (Csikszentmihalyi 2005, 19; Telemäki & Bowles 2001, 23.)

Seikkailukasvatus on aina tavoitteellista toimintaa. Heli Clarke on jaotellut seikkailukasvatukselle tyypilliset päämäärät viiteen osaan:

1. Seikkailukasvatuksen tavoitteena on kasvattaa ihmisen luonnetta ja tukea henkilökohtaista kasvua. Tämä on oletettavasti vanhin seikkailukasvatuksessa määritelty tavoite.
2. Seikkailukasvatustoimintojen tavoitteena on oppiminen, joka tapahtuu reflektion kautta. Tärkeä osa oppimista on siis seikkailukasvatusohjaajan ja hänen ohjattaviensa keskustelu ja pohdinta seikkailukokemuksen jälkeen.
3. Seikkailukasvatuksen tavoitteena on ennen kaikkea elämysten tuottaminen.
4. Seikkailukasvatuksen tavoitteena voi olla ainoastaan hauskanpito. Tällöin seikkailu tarjoaa mukavaa ajanvietettä siihen osallistuville ihmisille.
5. Seikkailukasvatuksen tavoitteena on, että siitä saadut elämykset ja niiden kautta tapahtunut oppiminen siirretään (transfer) arkielämään. Tällöin seikkailun ajatellaan olevan vertauskuva (metafora) kunkin seikkailutoimintoon osallistuvan elämäntilanteesta. Vertauskuva-ajatuksen avulla ihmisen on mahdollista siirtää seikkailutoiminnissa oppimansa arkielämään. (Clarke 1998, 64–69.)

Elämyspedagogiikassa yhdistetään liikunnan, luonnon ja koko ympäröivän yhteisön kasvatumahdollisuudet. Samalla elämyspedagogiikkaa voidaan pitää myös taiteen, musiikin, kulttuurielämysten ja ilmaisutoimintojen pedagogiikkana. Elämyspedagogiset toiminnot voidaan jakaa sosiaalistamispeleihin, joissa ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa, ryhmäaloitteellisuutta vaativiin tehtäviin, joissa ryhmän jäsenten tulee toimia yhteistyössä sekä yksilöllisiin haasteisiin. (Karppinen 1997, 146; Telemäki 1998, 21.)

Simon Priest on jakanut elämyspedagogiset ohjelmatyypit neljään osaan. Vapaa-aika- ja virkistysohjelmat vaikuttavat ihmisen tunteisiin ja niiden avulla saadaan uutta energiaa. Kasvatukselliset ja kouluttavat ohjelmat vaikuttavat ajatteluun sekä asenteisiin. Opetuksellisilla sekä kehittäville ohjelmilla on vaikutusta ihmisen käyttäytymiseen ja terapeuttisilla ohjelmilla on tarkoitus muuttaa, parantaa sekä löytää uusia tapoja selviytyä. (Linnossuo 1998; Priest & Gass 1997, 23–24.)

Elämyspedagogiikan merkittävin kehittäjä on saksalainen Kurt Hahn (1886–1974). Hahn kehitti ja toteutti elämyspedagogisia oppejaan 1920-luvulla Euroopassa ajatuksenaan tarjota toimintaa ja haasteita, jotka perustuvat omakohtaiseen kasvuun sekä yhteisymmärryksen ja vuorovaikutuksen lisääntymiseen. Hahnin elämyspedagoginen menetelmä perustuu neljään osa-alueeseen. Fyysinen harjoittelu parantaa kuntoa, kestävyyttä ja rohkeutta, projektit kehittävät mielikuvitusta, kädentaitoja ja organisointikykyä sekä retket vaikuttavat positiivisesti päätöksentekokykyyn, oma-aloitteisuuteen ja vaikeiden tilanteiden hallintaan. Neljäs osa-alue on pelastuskoulutus, jossa opetellaan riskinhallintaa ja vastuunottamista toisista. (Hemmi 2005b, 585; Telemäki 1998, 13–19; Telemäki & Bowles 2001, 47–48.)

Kurt Hahn teki listan ”yhteiskunnallisista sairauksista”, jotka vaikuttivat hänen mukaansa negatiivisesti etenkin lapsiin ja nuoriin. 2000-luvulla Peter Becker on kuvannut hyvin samantapaisesti Hahnin kanssa, mitä moderni nyky-yhteiskunta aiheuttaa ihmisille:

- kokonaiskuvan kadottaminen
- kulutusmyönteisyys tai -alittius
- aistiherkkyyden tylsistyminen
- ruumiillisuuden ja kunnan heikkeneminen
- ihmisten kyky pitkäaikaiseen sitoutumiseen romahtanut
- jokapäiväistä elämää koskeva sääntely
- kokemusten sirpaloituminen
- perinteiden häviäminen
- tekniikan holhoukseen joutuminen. (Telemäki & Bowles 2001, 30.)

Nyky-yhteiskuntaa vaivaavien puutteiden korjaamiseen auttaa elämyspedagogiikka, jonka avulla voidaan elvyttää aisteja, oppia sosiaalista kanssakäymistä sekä kokea välittömyyttä, kokonaisvaltaisuutta ja yksinkertaista elämää. Elämyspedagogiikka auttaa niin yksilöitä kuin ryhmiäkin elämään jatkuvien muutosten keskellä. (Hemmi 2005b, 588; Telemäki & Bowles 2001, 30.)

Elämyspedagogiikan ohjaamisessa ajatuksena on, että vastuu oppimisesta siirtyy toiminnan edetessä vähitellen ohjaajalta ohjattaville. Lisäksi hänen tulee luoda luottamus itsensä ja oh-

jattaviensa välille. Ohjaajalta vaadittavia käytännön taitoja ja kykyjä on useita. Elämyspedagogiikan ohjaajan tulee pystyä suoriutumaan myös kovan paineen alaisena fyysistä ja teknisistä harjoitteista aina hieman paremmin kuin ohjattavansa, kuitenkin omat rajansa tuntien. Häätötilanteissa ohjaajan on kyettävä tehokkaaseen ja ripeään toimintaan. Ohjaajan täytyy tuntea seikkailuharjoitteissa käytettävät välineet ja osata valita välineet osallistujien tarpeiden mukaan. Hänen tulee osata valita sellaiset seikkailutoiminnot, jotka ovat kohderyhmän tavoitteiden mukaisia, antavat virikkeitä sekä tuottavat osallistujille mielihyvää ja mahdollisesti jopa flow-kokemuksia. Harjoitteita valitessa ohjaajan tulee kyetä ottamaan huomioon myös ryhmälle asetetut tavoitteet. Lisäksi hänen tulee pystyä perustelemaan kaikki valintansa ja tekonsa ohjattavilleen. (Linnossuo 1998; Telemäki & Bowles 2001, 44–46.)

3 RYHMÄ

Ryhmä on yksi ihmisen tarkoituksellisen toiminnan synnyttämistä vuorovaikutusmuodoista (Jauhiainen & Eskola 1994, 9). Ryhmälle yleisimpiä tunnusmerkkejä ovat tietty koko, omat säännöt, jokin tarkoitus, vuorovaikutus, roolit sekä johtajuus (Niemistö 1998, 16).

Jokaisella ryhmällä on kaksi päätavoitetta eli niin sanottu kaksoistavoite: asia- ja tunnetavoitteet. Asiatavoite riippuu ryhmän toiminnan tarkoituksesta, siitä miksi ryhmä on koottu ja mitkä ovat sen tehtäviä ja päämääriä. Tunnetavoitteeseen kuuluvat ryhmän koossa pitäminen ja jäsenten välisen kiinteyden ja vuorovaikutuksen muodostaminen. (Jauhiainen & Eskola 1994, 99–103.)

Erilaisia ryhmämuodosteita ovat yhteisö, tavoitteellinen ryhmä, satunnainen ryhmä ja sosiaalinen verkosto. Ryhmämuodosteet eroavat toisistaan tarkoituksen, toiminnan ja ryhmän jäsenten sitoutuneisuuden suhteen. Yhteisölle tyypillistä on sen jäsenten välinen vahva yhteenkuuluvuuden tunne. Yhteenkuuluvuus voi näkyä toiminnan tasolla, mutta usein se jää ainoastaan tietoisuuden tasolle. (Jauhiainen & Eskola 1994, 41–42, 46.)

Tavoitteellisen ryhmän tärkein tehtävä on pyrkiä jäsenten yhdessä asettamiin päämääriin ja tavoitteisiin, kun taas satunnaisessa ryhmässä tavoitteet ovat yksilöllisiä. Satunnaisen ryhmän jäsenet eivät sitoudu ryhmään, vaan satunnainen ryhmätilanne jää usein hetkelliseksi ja avoimeksi tilanteeksi. Sosiaalinen verkosto perustuu siihen kuuluvien henkilöiden keskinäisiin suhteisiin. Yksi ihminen voi kuulua useisiin sosiaalisiin verkostoihin. (Jauhiainen & Eskola 1994, 52, 54, 60.)

Ryhmän johtaminen on toimintaa, joka pyrkii edistämään ryhmän päämäärien saavuttamista. Johtajuus saattaa jakautua usean ryhmän jäsenen kesken. Johtamistyyliä voidaan luokitella autoritaariseen, demokraattiseen, konsultoivaan tai antaa mennä eli ”laissez-faire” -tyyliin. Autoritaarinen johtaja pysyy erillään muusta ryhmästä. Hän määrää ryhmässä kaikesta ja sanelee ryhmän jäsenten tehtävät ja toimintatavat joka tilanteessa. Liian autoritaarinen johtaja saattaa määrävällä tyylillään huonontaa ryhmähenkeä. (Degerman & Pohjola 2002, 183; Helkama, Myllyniemi & Liebkind 1999, 271–272.)

Demokraattinen johtamistyyli keskittyy ryhmän yhteistoimintaan. Asioista päätetään yhdessä ja kaikki saavat olla mukana vaikuttamassa yhteisiin asioihin. Demokraattinen johtaja pyrkii olemaan yksi ryhmän jäsen. Demokraattinen tyyli on melko vaativa, sillä siinä johtajan täytyy

huolehtia, että päätöksenteossa syntyy varmasti yhteisymmärrys kaikkien välillä. Lähellä demokraattista johtamistyyliä on konsultoiva tyyli. Siinä johtaja kuulee päätöksenteossa kaikkia ja vastaanottaa mielipiteitä, mutta lopullisen päätöksen hän kuitenkin tekee itse. Näin kaikki saavat olla mukana päätöksenteossa, vaikkei täydelliseen yhteisymmärrykseen päästäisikään. (Degerman & Pohjola 2002, 183; Helkama ym. 1999, 271–272.)

Antaa mennä -johtaja osallistuu ryhmän toimintaan vähän. Johtaja osallistuu ryhmän keskusteluun sekä auttaa ja antaa palautetta vain sitä pyydettyä, ei oma-aloitteisesti. Antaa mennä -johtamistyyliä on vaarana, että tärkeitä päätöksiä ei saada tehtyä ilman selkeää johtajatyyppejä. (Helkama ym. 1999, 271–272.)

Jokainen ryhmä tarvitsee jonkinlaista ohjausta. Ohjaajan tehtävänä on organisoida ja huolehtia toiminnan käytännön edellytyksistä niin, että ryhmän on mahdollista saavuttaa tavoitteensa. Riippuen ryhmän rakenteesta ja tarkoituksesta ohjaaja voi olla ulkopuolelta nimetty, esimerkiksi ammattinsa puolesta ryhmän ohjauksesta huolehtiva henkilö, jäsenten keskuudesta valittu tai epävirallisesti ryhmästä johtoasemaan noussut henkilö. (Jauhiainen & Eskola 1994, 136, 140–141.)

3.1 Sosiaaliset tyypit ryhmässä

Matti Koskenniemi on jakanut koululuokan sosiaalisiin tyyppisiin. Samaa yksilön sosiaaliseen asemaan perustuvaa jaottelua voidaan käyttää myös muissa ryhmissä. Jaottelussa ryhmän jäsenet jakautuvat johtajiin, myötäilijöihin ja syrjässäolijoihin. (Koskenniemi 1978, 95–99.)

Yksi johtajatyyppeistä on aito johtaja, jota muut ryhmän jäsenet arvostavat ja joka on ylivoimainen lähes kaikilla aloilla. Toinen johtajatyyppeistä on valtiasta, jonka johtamistyyli on alistava. Hän on saavuttanut johtajan aseman nimenomaan muita alistamalla. Tilapäisjohtaja toimii johtajana kun aito johtaja tai valtiasta on estynyt. Tilapäisjohtajan on hyvin harvoin mahdollista vaikuttaa muuhun ryhmään määrävästi. (Koskenniemi 1978, 95–99.)

Myötäilijät jaetaan apureihin, suosikkeihin ja seurailijoihin. Apuri toimii ryhmässä aktiivisesti ja oma-aloitteisesti, mutta hän ei pysty vaikuttamaan juurikaan muuhun ryhmään. Suosikki on ryhmän jäsen, johon muut ovat syystä tai toisesta erityisen kiintyneitä. Suosikilla ei kuitenkaan ole erityistä johtajan asemaa. Seurailija toimii aktiivisesti muun ryhmän mukana, mutta hänellä ei ole vaikutusvaltaa ryhmän yhteisiin päätöksiin. (Koskenniemi 1978, 95–99.)

Eristyjät, sivuutetut ja torjutut luokitellaan syrjässäolijoiksi. Eristyjä pysyttelee omissa oloissaan, pois yhteisistä toimista omasta tahdostaan, kun taas sivuutetut ja torjutut joutuvat olemaan syrjässä omasta tahdostaan riippumatta. Sivuutettu haluaisi päästä ryhmässä vähintäänkin seurailijan rooliin, mutta hän ei pysty nousemaan kyseiseen asemaan. Muut ryhmän jäsenet torjuvat ja syrjivät aktiivisesti torjuttua aina hänen ollessa läsnä ja yrittäessä päästä mukaan yhteisiin toimiin. (Koskenniemi 1978, 95–99.)

3.2 Ryhmän toiminnan oleelliset tekijät

Ryhmän toiminnan kannalta oleellisimmat ja tärkeimmät tekijät voidaan jakaa kolmeen osaan: lähtötekijöihin, ryhmässä syntyviin ilmiöihin ja ryhmän toiminnan tuloksiin. Ryhmän lähtötekijöitä ovat ryhmän tarkoitus, tehtävä ja tavoite, ryhmän toiminnan fyysinen ja sosiaalinen ympäristö sekä ryhmän koko ja jäsenet. Kaikki lähtötekijät vaikuttavat osaltaan ryhmän toimintaan. (Niemistö 1998, 21–22.)

Ryhmän ulkoisia rakenteita ovat ryhmän koko, ryhmätoiminnan ympäristö, aika, kokoontumistiheys ja tapa, jolla jäsenet liittyvät ryhmään. Ihannerakenteet riippuvat ryhmän perustehtävästä ja tarkoituksesta. Ryhmät voidaan jakaa koon mukaan suur- ja pienryhmiin. Pienryhmässä jäsenten osallistuminen on aktiivista ja tasaista, kun taas suurryhmässä jäsenillä on useimmiten passiivinen, jopa anonyymi rooli. Kuitenkin myös suurryhmät voivat olla hyödyllisiä, toimivia ja joskus jopa välttämättömiä tietyntylaisessa toiminnassa, esimerkiksi suuryrityksissä tai urheilujoukkueissa. (Niemistö 1998, 51–60.)

Ryhmä tarvitsee kokoontuakseen fyysisen tilan. Usein tilan on oltava ryhmän ulkopuolisilta suljettu, jotta ryhmän toiminta mahdollistuu. Ryhmäkokoontumisen kesto ja kokoontumisten tiheys voivat vaihdella paljonkin. Jotkut ryhmät, esimerkiksi terapiaryhmät, vaativat intensiivisesti toimiakseen tiheää kokoontumisväliä, kun taas joillekin ryhmille riittävät harvemmatkin kokoontumiset päämäärän saavuttamiseksi. (Niemistö 1998, 51–54.)

Ryhmässä syntyviä ilmiöitä ovat esimerkiksi ryhmän kiinteys, normit ja roolit, kuten johtajuus, ryhmämotivaatio sekä viestinnän ja osallistumisen jakautuminen ryhmän jäsenten välillä. Ryhmän toiminnan tuloksia voivat olla ryhmän tarkoituksesta riippuen tuottavuus, oppimiskokemukset, työtyytyväisyys, ryhmän jäsenten hyvinvointi tai terapeuttisuus. Tulokset

kertovat, kuinka hyvin ryhmä on päässyt sille asetettuihin tavoitteisiin. (Niemistö 1998, 21–22.)

3.3 Ryhmän turvallisuus

Ryhmän turvallisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa ryhmässä on mahdollisimman vähän sellaisia tekijöitä, jotka voisivat uhata ihmisen minuutta. Tällaiset tekijät voivat herättää ryhmän jäsenissä pelkoa, häpeää, syyllisyyttä tai arvottomuuden tunnetta. Ryhmän tosiasiallinen turvallisuus tarkoittaa sitä, että ryhmässä ei ole todellisestikaan ihmisen minuutta uhkaavia tekijöitä. Ryhmä voi tuntea olonsa turvalliseksi, vaikkei tosiasiallisen turvallisuuden aste ole kovin korkea. Tällöin voidaan puhua yliturvallisuudesta. Aliturvallisuus tarkoittaa sitä, että ryhmällä on turvaton olo, vaikka todellisia uhkaavia tekijöitä ei olekaan. (Aalto 2000, 15.)

Ryhmän turvallisuus, joka pohjautuu nimenomaan tosiasialliseen turvallisuuteen, koostuu lähinnä viidestä eri osatekijästä. Ensimmäinen osatekijä on luottamus. Ryhmän jäsenet luottavat toisiinsa ja lisäksi jäsenet osoittavat toisilleen olevansa luotettavia. Toinen osatekijä, joka tuo tosiasiallista turvallisuutta ryhmään, on toisten hyväksyntä. Turvallisuuden tunne kasvaa sitä mukaan, mitä haavoittuvimmille alueille toisten hyväksyntä kohdistuu. (Aalto 2000, 16.)

Kolmas turvallisuuden synnyttäjä on avoimuus ja uskallus ilmaista itseään. Mitä turvallisemmaksi ryhmän jäsenet kokevat ryhmänsä, sitä avoimempia he yleensä ovat toisilleen. Neljäs turvallisuutta tuova osatekijä on muiden ryhmän jäsenten tukeminen ja viides halukkuus yhteistyöhön, eli sitoutuminen. Kun ryhmän jäsen sitoutuu ryhmäänsä, hän osoittaa olevansa halukas toimimaan juuri tämän ryhmän kanssa ja luottavansa ryhmänsä muihin jäseniin. Ryhmän turvallisuuden asteet voidaan jakaa asteikolla T1-T8:

- pelkäävä ryhmä (T1)
- turvaton ryhmä (T2)
- tuntematon perusturvallinen ryhmä (T3)
- tuttu, turvallinen ryhmä (T4)
- avoin ryhmä (T5)

- heikkoutta hyväksyvä ryhmä (T6)
- haavoittuvuutta salliva ryhmä (T7)
- armahtava ryhmä (T8). (Aalto 2000, 16.)

Asteiden pääpiirteet on kuvattu liitteessä 1.

4 SUOMEN PURJELAIVASÄÄTIÖ

Suomen Purjelaivasäätiö (Sail training Association Finland, STAF) on perustettu vuonna 1973. Organisaation tehtävänä on järjestää sail training -purjehduksia etenkin nuorisolle. Kyseisiä purjehduksia on järjestetty säännöllisesti jo vuodesta 1983 alkaen. Suomen Purjelaivasäätiön alusten miehistönä toimii vapaaehtoisena noin 50 merenkulun ammattilaista ja purjehduksen aktiivista harrastajaa. Vuoteen 2005 mennessä Purjelaivasäätiön purjehduksille oli osallistunut yli 14 000 oppilaspurjehtijaa ja säätiön purjealukset olivat ylittäneet Atlantin 40 kertaa. Merimaileja on kertynyt yli kaksikymmentä kertaa maapallon ympäryksen verran. (Suomen Purjelaivasäätiö 2006.)

Säätiön lippulaiva kuunari Helena laskettiin vesille vuonna 1992. Alus tilattiin ja rakennettiin nimenmaan koululaivakäyttöön. Jo aluksen ensimmäinen purjehdus oli sail training -purjehdus, kun Helena osallistui Cutty Stark 'Tall Ships' Race -kilpailuosuuteen Karlskronasta Kotkaan kesällä 1992. (Lehtola 2006c, 17–18.)

Kuunari Helenan toiminnan painopiste on ollut selkeästi nuorisopurjehdustoiminnassa. Oppilaspurjehtijoiden keski-ikä on kuitenkin noussut ajoittain yli kolmeenkymmeneen vuoteen. Sail training -toiminta sopii toki myös aikuisille, onhan yhteisöllisyys, vastuunkanto ja yhteistyö tärkeää kaiken ikäisille. (Lehtola 2006c, 20.)

Reilun kymmenen vuoden aikana kuunari Helenalla on purjehtinut myös useita erityisryhmiä. Mukana on ollut muun muassa rippikouluryhmiä, viittomakielisiä nuoria ja nuoria työttömiä. Vuoteen 2002 mennessä Helenalla oli purjehtinut lähes 5 000 sail training -purjehtijaa ja 10 000 yritysvierasta asiakaspurjehduksilla. Kaiken kaikkiaan kuunari Helena ja sen purjehtijat ovat vierailleet 27 eri valtion kohteissa (Suomen Purjelaivasäätiö 2006; Lehtola 2006c, 16.)

4.1 Kuunari Helena Joutsenen jäljillä

Ajatus Joutsenen jäljillä -projektista lähti 2000-luvun alussa, kun Suomen Purjelaivasäätiössä todettiin, että aito sail training ei toteudu purjehduksilla ja että toiminta on muodostunut liian rutiininomaiseksi. Kuunari Helenan 10-vuotispäivä ja Suomen laivaston koululaiva fregatti Suomen Joutsenen 100-vuotispäivä sattuivat samoihin aikoihin vuodelle 2002. Suomen Joutsen toimi aikanaan vasta itsenäistyneen Suomen lähettiläänä maailmalla, ja vaikka kuuna-

ri Helenalla ei yhtä merkittävää roolia olekaan, se toimii kuitenkin samassa hengessä. (Tuomisalo 2006b, 8-9.)

Suomen Purjelaivasäätiön silloinen toiminnanjohtaja Pekka Tuomisalo perusteli Joutsenen jäljillä -projektia seuraavasti:

"Haluamme kunnioittaa elävällä tavalla Joutsenen perinteitä ja osoittaa, että myös nykyuoret selviävät vaativilla merialueilla järjestettävän koulutuspurjehduksen haasteista. Siksi Helena lähtee jatkossa talvisin Joutsenen jäljille." (Suomen Purjelaivasäätiö 2006.)

Ensimmäisen Joutsenen jäljillä -purjehduksen mallina käytettiin Suomen Joutsenen seitsemättä purjehdusta vuosina 1937–38 (Lehtola 2006b, 23–24). Joutsenen jäljillä 1 -purjehdus toteutettiin 10.10.2003–29.4.2004 (Suomen Purjelaivasäätiö 2006). Onnistuneen ensimmäisen purjehduksen innoittamana Suomen Purjelaivasäätiö päätti toteuttaa seuraavan Joutsenen jäljillä purjehduksen syksyllä 2005 (Lehtola 2006a, 73).

Toisen purjehduksen esikuvaksi valittiin Suomen Joutsenen viides, Etelä-Amerikan kiertänyt matka (Lehtola 2006a, 73). Purjehdus jaettiin kymmeneen osuuteen, legiin ja oppilaspurjehtijoita rekrytoitiin Suomen yliopistoista ja korkeakouluista, myös Kajaanin ammattikorkeakoulusta (Lehtola 2006a, 75). Opetusministeriö tuki purjehdukselle osallistuvia nuoria rahallisesti, mikä oli suurena apuna oppilasrekrytoinnissa (Lehtola 2006a, 75).

Toinen Kuunari Helena Suomen Joutsenen jäljillä -purjehdus käynnistyi 22.9.2005 projektin pääyhteistyökumppani A-lehtien toimitalon satamasta Herttoniemen rannasta Helsingistä (Lehtola 2006a, 75–76). Purjehduksen ensimmäisellä osuudella Helsingistä Lissaboniin, Portugaliin oli mukana 18 oppilaspurjehtijaa sekä nelihenkinen päällistö (Hevonoja 2006, 155).

Purjehduksen kuudes osuus käynnistyi Valparaisosta, Chilestä 9.1.2006. Osuudelle lähti mukaan päällikön, perämiehen, kansimiehen ja konemestarin lisäksi 20 oppilasta (Lehtola 2006a, 74; Hevonoja 2006, 157). Kuudennella osuudella kuunari Helena saavutti Joutsenen jäljillä -purjehduksen käännekohdan, Etelä-Amerikan eteläkärjen, Kap Hornin (Suomen Purjelaivasäätiö 2006). Kuunari Helena on ensimmäinen suomalainen kaupallinen purjealus 50 vuoteen, joka on kiertänyt merenkulkijoiden keskuudessa petollisen maineen saaneen, Atlantin ja Tyynen Valtameren yhtymäkohdassa olevan Kap Hornin saaren. (Lehtola 2006a, 118–121). Joutsenen jäljillä 2 -purjehdus kesti kokonaisuudessaan yli seitsemän kuukautta (Lehtola 2006a, 147). Kuunari Helenan kotiinpaluuta juhlistettiin Turussa, Aurajoen rannassa Suomen

Joutsenen kupeessa, ja juhlan huipennukseksi Meriliitto myönsi Joutsenen jäljillä -projektille ”Merenkulun maineteko” -palkinnon (Lehtola 2006a, 144, 148).

Helsinki – Lissabon	22.09.2005–12.10.2005
Lissabon – Kap Verde	15.10.2005–27.10.2005
Kap Verde – Caracas	30.10.2005–18.11.2005
Caracas – Galapagos	21.11.2005–11.12.2005
Galapagos – Valparaiso	14.12.2005–06.01.2006
Valparaiso – Buenos Aires	09.01.2006–05.02.2006
Buenos Aires – Recife	09.02.2006–04.03.2006
Recife – St Martin	07.03.2006–27.03.2006
St Martin – Calais	30.03.2006–25.04.2006
Calais – Turku	28.04.2006–09.05.2006 (Lehtola 2006a, 74.)

Kuvio 2. Kuunari Helena Suomen Joutsenen jäljillä 2

Toteutin opinnäytetyöni tutkimuksen Suomen Purjelaivasäätiön Kuunari Helena Joutsenen jäljillä 2 -purjehduksen kuudennella osuudella eli legillä 9.1.2006–5.2.2006. Matkaan lähdettiin Valparaisosta, Chilestä, josta purjehdittiin Talcahuanon, Kap Hornin ja Ushuaian kautta Buenos Airesiin, Argentiinaan. Osallistuin purjehdukselle yhtenä oppilaspurjehtijana.

Tapasimme päällystön ja oppilaspurjehtijoiden kanssa ensimmäisen kerran muutamaa kuukautta ennen lähtöä, loppuvuodesta 2005. Tapaamisessa käytiin läpi matkaan liittyviä käytännön asioita ja oppilaspurjehtijat jaettiin 5 hengen vahtiryhmiin. Nämä ryhmät olivat matkan kannalta merkittäviä yksiköitä, sillä ryhmissä tehtiin purjehduksen aikana yhdessä kaikki hytin

jakamisesta ruuanlaittoon sekä aluksen ohjaamisesta kansitöihin. Arkea rytmittivät vahtivuo-
rojärjestelmä, jossa jokainen vahtiryhmä oli vuorollaan vapaavahdissa, kansivahdissa tai keit-
tövahdissa.

Seuraavan kerran olimme koossa koko purjehdusryhmän kanssa vasta ennen lähtöä kuunari
Helenalla Valparaisossa, Chilessä. Muihin purjehtijoihin tutustuminen tapahtui aluksen läh-
tövalmistelujen ohessa. Tutkimuskohteena olleelle purjehdus-legille olivat tyypillistä pitkät,
jopa yli kymmenen päivää kestäneet osuudet, joissa oltiin merellä käymättä kertaakaan mais-
sa. Lähtö- ja päätössataman välillä käytiin maissa kaksi kertaa.

Päiväohjelma oli etukäteen suunniteltu ja aikataulutettu. Omaa aikaa ja omaa tilaa oli hyvin
vähän. Tutkimuskohteena purjehdus oli hyvin rajattu, sillä aluksella ei ollut ketään muita kuin
tutkimuskohteena olevia ja pienten tilojen vuoksi minun oli mahdollista seurata tutkittavia
läheltä.

4.2 Sail training

Sail training -toimintaa harjoitetaan ympäri maailmaa ja toimintaa ohjaa kansainvälinen Sail
Training International, STI (Tuomisalo 2006c, 29). Sail Training International järjestää muun
muassa vuosittain nuorille suunnatun kansainvälisen purjehdustapahtuman 'Tall Ships' Racen
(Sail Training International 2005). Suomen Purjelaivasäätiö on yksi Sail Training Internatio-
nalin kahdestakymmenestä kansallisesta jäsenorganisaatiosta (Tuomisalo 2006c, 29).

Sail training -käsitettä ei ole suomennettu ja englanninkielistä termiä käytetään kaikkialla. Sail
trainingin pääperiaatteena ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja vastuullisuus. Vaikka oppi-
minen tapahtuu merellä, aikaisempaa merikokemusta ei oppilailta edellytetä. Sail trainingissa
toimitaan tiiviinä ryhmänä suljetussa yhteisössä, josta ei ole matkan aikana pääsyä pois. Jokai-
sen on yritettävä parhaansa vieraassa ympäristössä, jotta ryhmä pääsee asettamiinsa yhteisiin
päämääriin ja tavoitteisiin. (Tuomisalo 2006c, 29.)

Suomen Purjelaivasäätiön sail training -purjehdusten kouluttajat ovat vapaaehtoisia merenku-
lun ammattilaisia. Laivahierarkiassa aluksen päällikkö on ensisijaisesti vastuussa miehistön
turvallisuudesta, oppilaiden koulutuksesta ja aluksen kunnosta. Purjehduksen edetessä kui-
tenkin myös oppilaspurjehtijat oppivat kantamaan vastuuta koko ryhmästä. (Tuomisalo
2006c, 29; Tuomisalo 2006a, 97.)

Sail trainingin luonnetta kuvaa hyvin se, että mukana ei ole turisteja, ainoastaan purjehtijoita. Purjehduksilla jokainen osallistuu tasapuolisesti aluksen töihin. Kukaan ei ole toisten palveltavana. Jokaisen turvallisuuden ja viihtyvyyden vuoksi laivalla on yhteiset selkeät yleiseen siisteeseen ja järjestykseen liittyvät pelisäännöt. Elämää aluksella rytmittävät vahtivuorojärjestelmä ja päiväohjelma. (Suomen Purjelaivasäätiö 2006; Tuomisalo 2006a, 97.)

Sail training - purjehduksilla elämyksiä ja kokemuksia ei tarvitse tuottaa erikseen, sillä ne syntyvät kuin itsestään omien rajojen koetteluun, haasteiden ja ryhmän menestymisen kautta. Myös meri itsessään tuottaa elämyksellisiä virikkeitä. Jo lyhytkin purjehdus ehtii tuomaan mukanaan toki myös vastoinkäymisiä, mutta ennen kaikkea onnistumisia ja hyödyllisiä kokemuksia. (Tuomisalo 2006c, 29.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tieteellisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää tutkimuskohteensa lainalaisuuksia ja toimintaperiaatteita. Tutkimus voi olla teoreettinen tutkimus, jossa aineistona käytetään valmista materiaalia, tai empiirinen, havainnoiva tutkimus. Empiirisen tutkimuksen tutkimustyyppit ovat kvantitatiivinen, määrällinen tutkimus sekä kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Määrällisen tutkimuksen avulla selvitetään lukumääriin liittyviä tutkimusongelmia ja tutkitaan asioiden välisiä riippuvuuksia ja ilmiöissä tapahtuvia muutoksia. Määrällinen tutkimus edellyttää suurta ja mahdollisimman laajasti tutkimuskohdetta edustavaa otosta. (Heikkilä 2004, 16–17.)

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena on tutkia ja ymmärtää kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tavoitteena on tutkia ja kuvata todellista elämää, joten tutkimusaineisto tulee kerätä ja koota todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja usein aineisto voi olla kooltaan hyvinkin pieni. Aineisto pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 2005, 18, 61; Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152–155, 170.)

Laadulliselle tutkimukselle tyypillinen tutkimusstrategia on nimeltään tapaustutkimus (case study). Tapaustutkimuksessa tutkitaan intensiivisesti ainoastaan yksittäistä tapausta tai pientä joukkoa toisiinsa liittyviä tapauksia. Tapaustutkimuksessa on tavoitteena kuvailla erilaisia tapaukseen liittyviä ilmiöitä. Tapaustutkimuksessa tai missään muussakaan laadullisessa tutkimuksessa ei tehdä yleistäviä johtopäätöksiä. Kuitenkin tausta-ajatuksena on se, että kun yhtä, yksittäistä tapausta tutkitaan riittävän tarkasti, voidaan nähdä, mikä tutkittavassa ilmiössä on merkittävää myös yleisellä tasolla. (Hirsijärvi ym. 2005, 125–126, 171.)

Osallistuminen tutkittavien elämään on keskeistä suurelle osalle laadullisista tutkimuksista. Kenttätöön avulla tutkija pääsee lähelle tutkimuksen kohteena olevia ja tutkittava ilmiö nähdään luonnollisessa ympäristössään. Kenttätöössä tutkija voi pyrkiä olemaan objektiivinen ja säilyttämään tutkimuskohteen sellaisena kuin se on. Toisaalta tutkija voi myös halutessaan vaikuttaa tutkittavien toimintaan. Voidaankin kysyä, olisiko kenttätöitä tekevän tutkijan pa-

remppi osallistua ja ottaa kantaa tapahtumiin vai pysytellä mahdollisimman ulkopuolisena tarkkailijana. (Eskola & Suoranta 2005, 16–17.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruun menetelmiä ovat kysely, haastattelu, havainnointi ja valmiit dokumentit. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija voi alkaa kerätä aineistoa päättämättä etukäteen aineiston kokoa. Mikäli aineistonkeruun menetelmänä on esimerkiksi haastattelu, tutkija tekee niin monta haastattelua, että ne eivät enää tuota tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Tällöin puhutaan aineiston saturaatiosta eli kylläntymisestä. Aineisto on riittävä silloin, kun samat asiat alkavat kertaantua aineistoissa. Saturaation käsitteeseen liittyy myös ongelmia. Se, kuinka paljon uutta aineistoa kerätessä löytyy uusia näkökulmia tai uutta tietoa, on hyvin riippuvainen tutkijasta. Kokenut tutkija löytää varmasti enemmän erilaisia ajattelutapoja ja näkökulmia uudesta aineistosta kuin kokemattomampi kollega. Lisäksi saturaatio on käsitteenä ristiriidassa sen suhteen, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa kaikkia tapauksia pidetään usein ainutlaatuisina. (Eskola & Suoranta 2005, 62–63; Hirsjärvi ym. 2005, 171, 181.)

5.1.1 Haastattelu

Haastattelua tekevän tutkijan tehtävänä on saada selville haastateltavan ajatuksia, tunteita, kokemuksia ja käsityksiä. Tutkimushaastattelu voi olla lomakehaastattelu eli strukturoitu haastattelu, strukturoimaton eli avoin haastattelu tai puolistrukturoitu haastattelu. Lomakehaastattelussa kysymysten järjestys ja muoto on ennalta määrätty ja kaikille haastateltaville sama. Avoin haastattelutilanne muistuttaa tavallista keskustelua. Haastattelulle on määrätty tietty aihe, mutta muuten keskustelu on hyvin avointa ja ennaltasuunnittelematonta. (Eskola & Suoranta 2005, 86; Hirsjärvi & Hurme 2000, 41–45.)

Puolistrukturoidussa haastattelussa esitettävät kysymykset ovat pääpiirteissään kaikille jokseenkin samat, mutta haastateltavat vastaavat kysymyksiin omin sanoin. Valmiita vastausvaihtoehtoja ei käytetä. Teemahaastattelu on yksi puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Teemahaastattelu kohdennetaan määrättyihin aihepiireihin, teema-alueisiin. Aihepiirien laajuus ja järjestys vaihtelevat haastateltavien välillä. (Eskola & Suoranta 2005, 86; Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Haastattelu on hyvä tutkimustapa silloin, kun tutkitaan tuntematonta ja ennestään kartoittamatonta aihetta, jolloin tutkijan on vaikea tietää etukäteen vastausten suuntia. Haastattelutilanteessa haastattelija ja haastateltava ovat suorassa vuorovaikutuksessa keskenään, joten tämä antaa haastattelijalle mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa oikeaan suuntaan vielä haastattelun aikanakin. Suora vuorovaikutus mahdollistaa myös tarkentavien lisäkysymysten esittämisen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34–35.)

Haastattelun hyvät puolet tutkimusmenetelmänä tuovat mukanaan myös ongelmia. Haastattelujen organisointi, järjestäminen ja purkaminen vievät paljon aikaa sekä aiheuttavat yllättäviäkin kustannuksia. Myös vapaamuotoisen haastatteluaineiston analysointi ja tulkinta voi olla hyvin vaikeaa. Jotta haastattelu onnistuu ja saadaan tutkimuksen kannalta relevanttia aineistoa, vaaditaan haastattelijalta taitoa ja kokemusta haastattelutilanteista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34–35.)

5.1.2 Observointi

Observointi eli havainnointi on kaikille tieteenaloille yhteinen perusmenetelmä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 37). Havainnoinnilla voidaan sanoa olevan neljä eri astetta: havainnointi ilman osallistumista, osallistuva havainnointi, piilohavainnointi sekä toimintatutkimus (Grönfors 1982, 87–128). Osallistuva havainnointi on aineiston keruutapa, jossa tutkija osallistuu tutkimansa yhteisön toimintaan (Eskola & Suoranta 2005, 98). Vuorovaikutus tapahtuu lähinnä tutkimuksen kohteena olevien ehdoilla, ja tarkoituksena on, että tutkija vaikuttaa tapahtumien kulkuun mahdollisimman vähän tai ei ollenkaan (Grönfors 1982, 93). Osallistuvassa havainnoinnissa havaintojenteon on syytä olla suunniteltua ja järjestelmällistä, jotta saadaan nimenomaan tutkimusongelman kannalta tärkeää havainnointimateriaalia (Grönfors 1982, 100–101).

Opinnäytetyöni tutkimuksessa minun oli tarkoitus tehdä havaintoja Suomen Purjelaivasäätiön Joutsenen jäljillä 2 -purjehduksen kuudennen legin 20 oppilaspurjehtijan toiminnasta 31 päivää kestävästä purjehduksen aikana. Olin mukana yhtenä oppilaspurjehtijana ja käytin yhtenä tutkimusmenetelmänä osallistuvaa havainnointia. Tein muistiinpanoja ryhmän toiminnasta ja ryhmän turvallisuudesta käyttäen apunaan ryhmän turvallisuuden asteita (Aalto 2000, 22–23; LIITE 1). Havainnointitulosten analysoinnin apuna käytin jokaiselle purjehtijalle tehtyä kirjallista kyselyä.

Yksi havainnoinnin osa-alue oli ryhmäytymisprosessi. Toisilleen entuudestaan tuntemattomat, osittain hyvinkin eri-ikäiset purjehtijat viettivät noin kuukauden ajan ahtaissa tiloissa, viiden hengen hyteissä lähestulkoon täysin ilman yksityisyyttä. Havainnoinnin yhtenä kohteena oli nimenomaan se, kuinka nopeasti ryhmän keskuudessa oli nähtävissä niin kutsuttu me-henki, vai oliko sitä havaittavissa ollenkaan. Kuinka purjehduksen neljän hengen runkomiehistö oli vaikuttamassa ryhmäytymiseen? Nousiko ryhmässä esiin yksilöitä, joille erikoisiin olosuhteisiin sopeutuminen oli huomattavan vaikeaa? Millaiset tekijät vaikuttivat ryhmän ilmapäiriin: ulkoiset tekijät, kuten sää tai merenkäynti, vai sisäiset tekijät, kuten henkilökemiat, tilanahtaus tai yksityisyyden puute?

5.2 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen teossa pyritään välttämään aina virheiden syntymistä, mutta siitäkin huolimatta tutkimusten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Siksi tutkimuksissa pyritään arvioimaan tulosten luotettavuutta eri tavoin. Yleisimmät tutkimuksen luotettavuuden arviointiin liittyvät käsitteet ovat tutkimuksen reliabelius sekä tutkimuksen validius. Termit ovat peräisin kvantitatiivisesta tutkimuksesta, mutta niitä käytetään myös kvalitatiivisten tutkimusten arvioinnissa. (Eskola & Suoranta 2005, 210–211; Hirsijärvi ym. 2005, 216–217.)

Tutkimuksen reliabeliudella tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta. Tutkimuksen voidaan sanoa olevan reliabeli, kun sen tulokset eivät ole sattumanvaraisia, vaan samoihin tuloksiin voidaan päästä eri tutkimuskerroilla. Tutkimuksen validius tarkoittaa pätevyyttä. Tutkimus on validi, kun siinä on tutkittu juuri sitä, mitä on ollut tarkoituskin tutkia. Validiteetin käsite voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen pätevyyteen. Sisäinen validiteetti tarkoittaa teoreettisten lähtökohtien, käsitteellisten määritelmien ja tutkimusmenetelmien sopusointua. Sisäisesti validi tutkimus osoittaa, että tutkija hallitsee tieteenalansa ja tutkimustyön. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan vastaavasti aineiston sekä siitä tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten suhteen pätevyyttä. Ulkoisesti validi tutkimus kuvaa tutkimuskohteen totuudenmukaisesti. (Eskola & Suoranta 2005, 213; Hirsijärvi ym. 2005, 216.)

Opinnäytetyössä toteuttamani tutkimus on pääosin reliabeli. Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia yksittäistä matkaa ja siihen osallistuvia matkailijoita, mutta tuloksissa oli havaittavissa yhtäläisyyksiä myös seikkailumatkailun yleisten käsitteiden määrittelyjen kanssa. Tosin jos sama tutkimus toteutettaisiin johonkin toiseen seikkailumatkailutuotteeseen osallistuvalla ryhmällä, voisi tuloksissa olla suuriakin eroja. Tämän tutkimuksen reliabeliutta nostaisi, mikäli olisin

saanut tutkimusaineistoon teemahaastatteluja useammalta henkilöltä. Nyt toteuttamani kahden haastattelun sijaan sopivampi haastattelumäärä voisi olla 4-5 haastattelua.

Osallistuvan havainnoin tuloksista on mainittava, että observointituloksissa on hyvin todennäköisesti mukana myös omia mielipiteitäni. Tämä johtuu siitä, että en ole koulutettu tutkija ja että olin tutkimuskohteena olleen ryhmän tasavertainen jäsen. En siis ole tehnyt havaintoja täysin objektiivisesti, vaikka tavoitteenani oli pysyä mahdollisimman objektiivisena havainnoissani.

Tutkimuksessa sain vastaukset tutkimusongelmiin ja tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ja teoriaosuus tukevat tutkimuksen tuloksia. Aineistosta tekemäni päätelmät ja johtopäätökset pohjautuvat tutkimustuloksiin. Näin ollen tutkimuksen voidaan sanoa olevan sekä ulkoisesti että sisäisesti validi.

6 TULOKSET

Tässä osassa käydään läpi opinnäytetyössä toteuttamani tutkimuksen tulokset. Tutkimus koostui kyselylomakkeesta (LIITE 2), teemahaastatteluista (LIITE 3 ja 4) sekä osallistuvasta havainnoinnista eli observoinnista. Tutkimuksen kohdejoukkoon kuului 23 henkilöä.

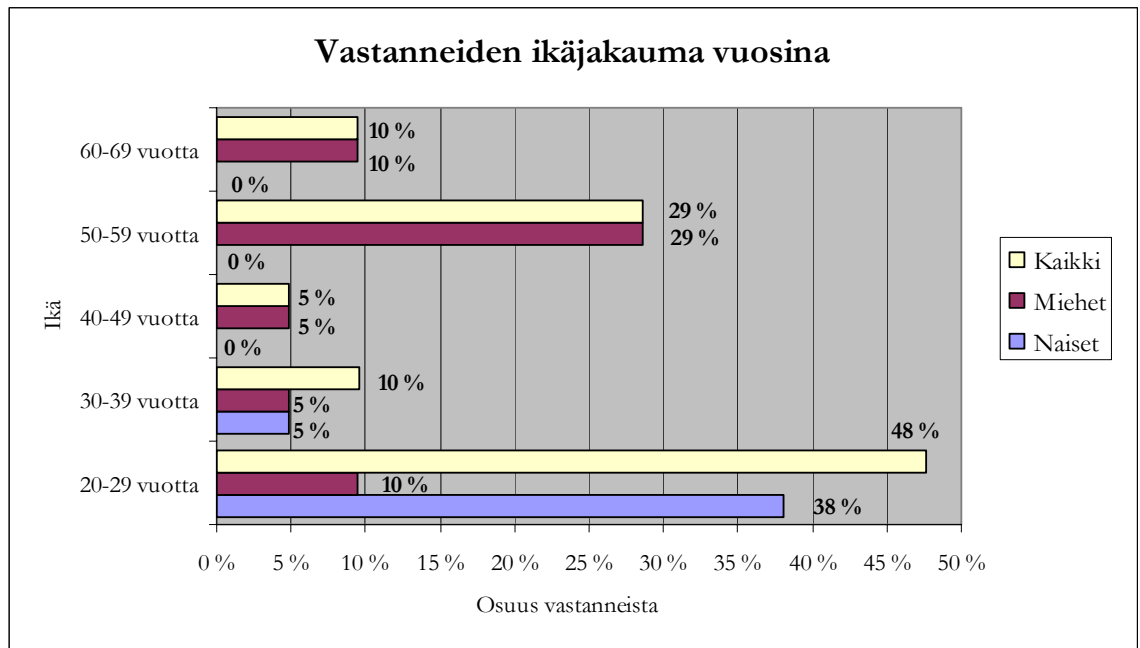
6.1 Kyselylomakkeet

Jaoin kirjallisen kyselylomakkeen kaikille 23 kohdejoukkoon kuuluvalla henkilölle tammi-kuussa 2006. Vastauksia sain 21, eli vastausprosentti oli 91 %. Vastanneista 9, eli 43 % oli naisia ja 12, eli 57 % oli miehiä.

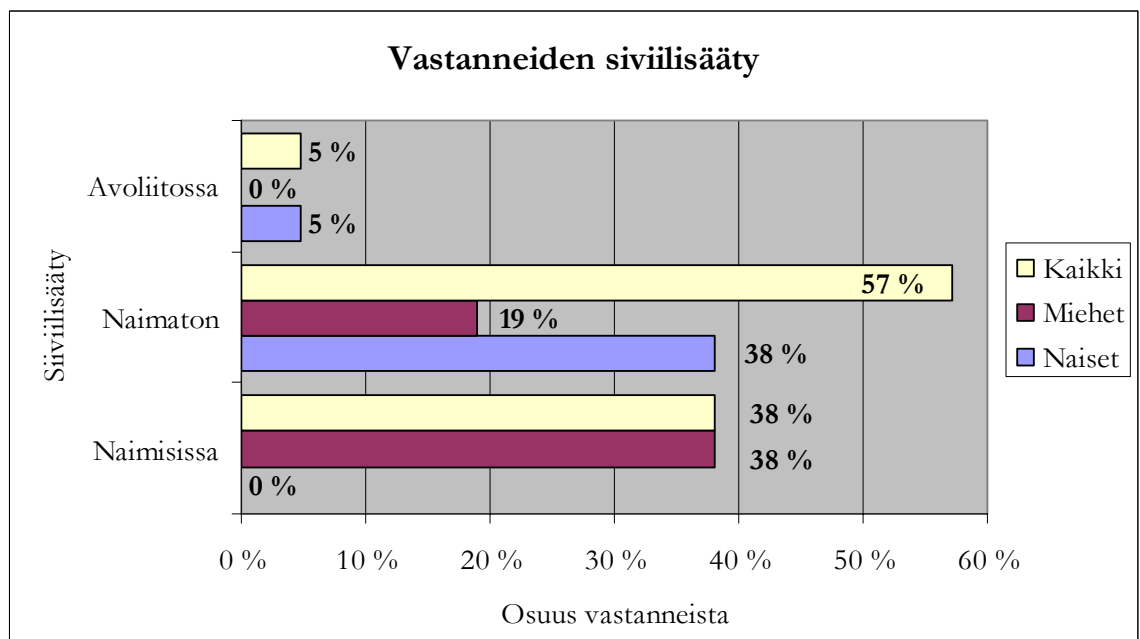
Kyselylomakkeen tarkennekysymyksillä selvitin vastaajien sukupuolijakaumaa, ikää, siviilisäätyä, asuinpaikkaa, koulutusta ja ammattia. Kyselylomakkeessa oli lisäksi seitsemän avointa kysymystä. Avointen kysymysten avulla selvitin vastaajien syitä lähteä mukaan Joutsenen jäljillä 2 -purjehdukselle, vastaajien psykograafisia matkailijatyyppejä, sosiaalisia tyyppiejä ja muita rooleja ryhmässä sekä ryhmänjohtamiskokemusta. Lisäksi vastanneet saivat kertoa kyselylomakkeessa mielipiteensä siitä, millainen vaikutus ryhmällä on oman purjehduksen onnistumiseen.

Iältään kyselyyn vastanneet olivat 21–62 vuotta. Naisten keski-ikä oli 26,4 vuotta ja miesten 48,2 vuotta. Kaikkien vastanneiden keski-ikä oli 38,9 vuotta. Suuri osa, eli 57 % vastanneista ilmoitti siviilisäädyn naimaton. Vastanneiden joukossa oli myös sekä naimisissa olevia (38 %) että avoliitossa eläviä (5 %).

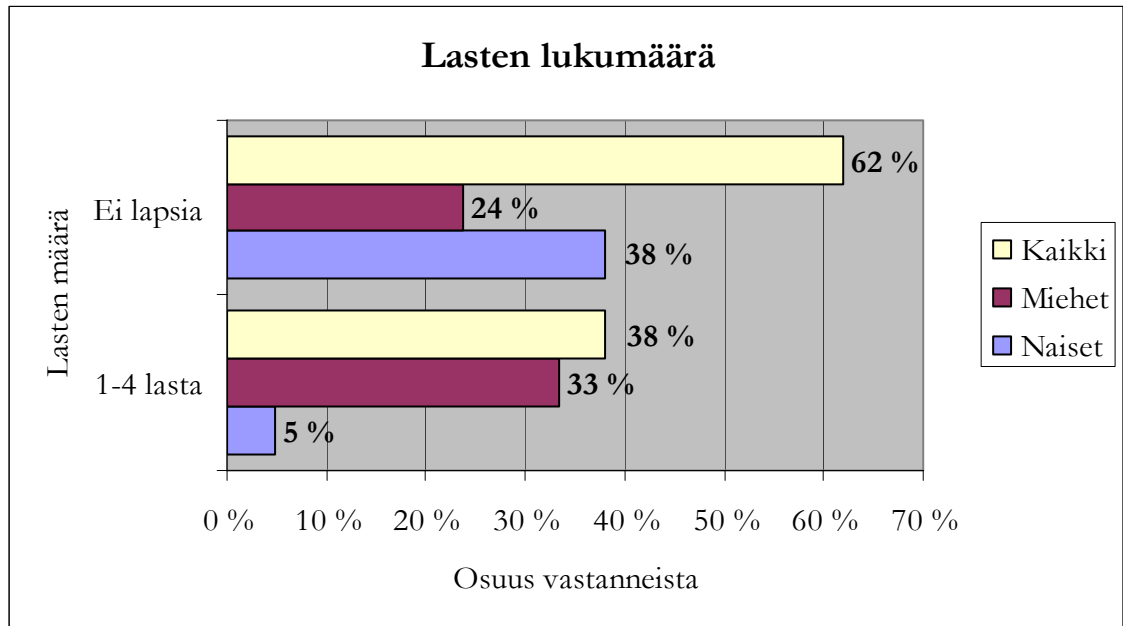

Kuvio 3. Vastanneiden ikäjakauma vuosina

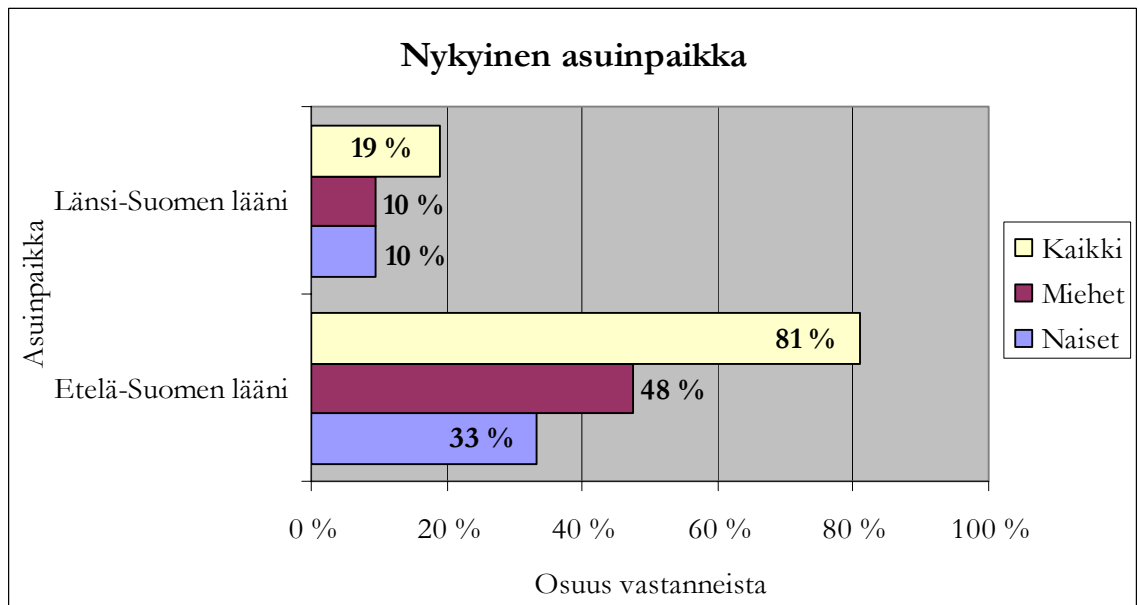
Kuvio 4. Vastanneiden siviilisäät

Valtaosa, naisista lähes kaikki ja miehistä lähes puolet ilmoitti olevansa lapsettomia. Alaikäisiä lapsia oli vain 14 %:lla vastanneista. Kaikki vastanneet eivät maininneet vastauksessaan lastensa iäkiä. Lasten keskimääräinen lukumäärä oli 2,6 lasta vastaajaa kohti, kun lapsettomat jätettiin huomioimatta. Lasten lukumäärä vaihteli välillä 0–4.

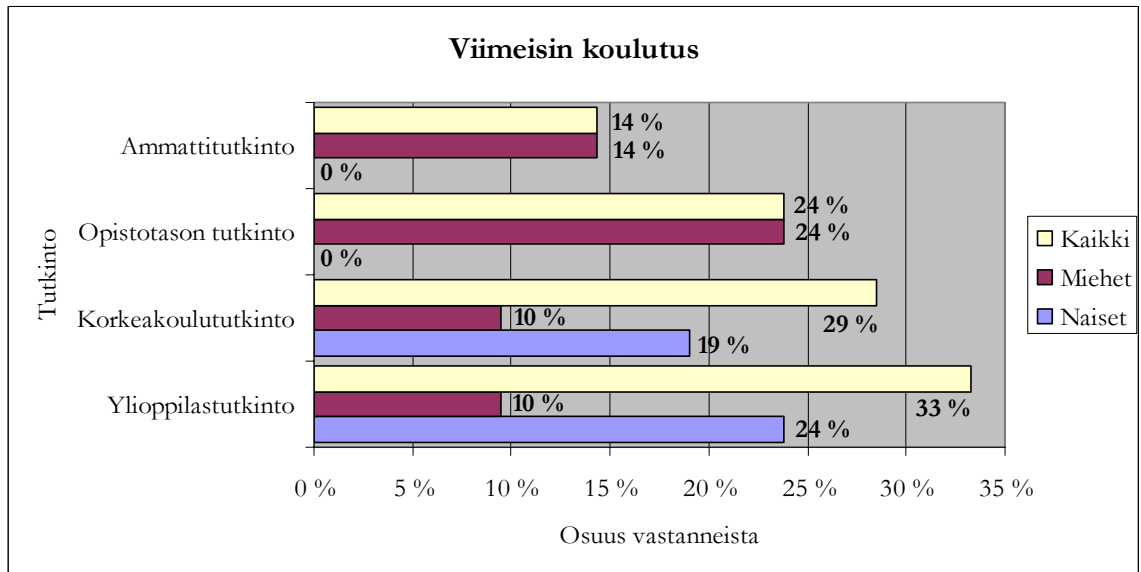
Kuvio 5. Lasten lukumäärä

Vastanneiden asuinpaikat jakaantuivat kahteen osaan. 81 % vastanneista asuu Etelä-Suomen läänissä ja loput 19 % Länsi-Suomen läänin alueella.

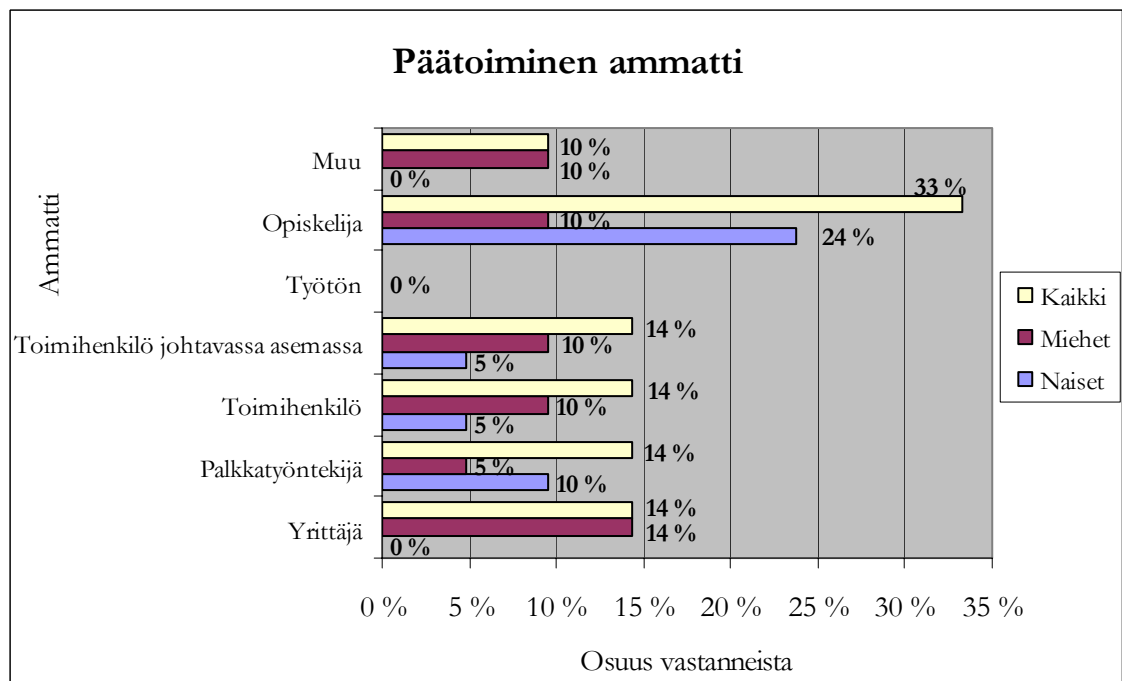
Kuvio 6. Nykyinen asuinpaikka

Viimeisimpänä koulutuksenaan vastaajat olivat saaneet ylioppilastutkinnon, korkeakoulututkinnon, opistotason tutkinnon tai ammattitutkinnon. Edustettuja koulutusaloja olivat liiketalous, tekniikan ala, merenkulkuala ja luonnonvara-ala sekä valtiotieteellinen, oikeustieteellinen, lääketieteellinen sekä käsi- ja taideteollinen koulutusala.

Kuvio 7. Viimeisin koulutus

Vastanneista kolmannes, 33 % oli opiskelijoita. Yrittäjiä, palkkatyöntekijöitä, toimihenkilöitä sekä ylempiä toimihenkilöitä oli kutakin kolme vastaajaa, eli 14 %. Loput kaksi ilmoitti ammatikseen jonkin muun.

Kuvio 8. Päätoiminen ammatti

6.1.1 Syyt lähteä purjehdukselle

Vastanneiden motiivit lähteä mukaan Joutsenen jäljillä -purjehdukselle jakaantuivat selkeästi kahteen osaan. Valtaosa vastanneista ilmoitti pääsyykseen matkakohteen. Noin puolet vastanneista tarkensi pääsyykseen lähteä mukaan nimenomaan Kap Hornin, Etelä-Amerikan kärjen. Kap Horn mainittiin yli puolessa vastauksista ja monille, varsinkin miespuolisista vastanneista, se oli ainoa motiivi lähteä mukaan. Monet kuitenkin rajasivat matkakohteen hie-man suurpiirteisimmän. Kiinnostuksen lähteä mukaan herätti Etelä-Amerikka yleensä tai tietty maa: Chile tai Argentiina.

”Halusin matkustaa Argentiinaan muutenkin, ja kun tarjoutui mahdollisuus Kap Hornin kiertoon, niin pakkohan tänne oli päästä mukaan.”

”C. Horni on tosipurjehtijoiden juttu!”

”Kap Hornin kierto seilipaattilla oli haaveeni!!”

”Olen ollut kiinnostunut juuri Chilestä ja Argentiinasta. Samoin vesi on aina vetänyt puoleensa, joten päätin hankkia lisää purjehduskokemusta. Myös Kap Hornin kiertäminen itsessään innosti lähtemään.”

Toinen yleinen motiivi lähteä matkalle mukaan oli purjehdus; halu oppia purjehtimaan tai kiinnostus purjehdukseen. Muutamilla vastanneista oli kokemusta pienestä purjelaivasta Suomen vesiltä ja kiinnostus suurta merta ja isoa purjealusta kohtaan oli syy lähteä mukaan. Muutamat vastanneista olivat purjehtimassa ensimmäistä kertaa ja halu oppia purjehtimaan motivoi lähtemään mukaan.

”Halusin päästä oikeaan purjelaivaan ja oppia myös purjehtimaan.”

”Olen purjehtinut pikkuveneellä pikkuvesillä ja halusin päästä isolla paatilla isoille vesille. Halusin oppia purjehtimaan, lähteä maailmalle paikkoihin, joissa en ikinä ole ollut, tehdä oman äärimmäisen seikkailuretkeni. Enkä siellä Cap Hornilla tule toiste elämässäni enää käymään.”

”Halusin oppia purjehtimaan/saada kokemusta purjehdusmatkasta ja Kap Hornin kierto kuulosti kaikkein ’siisteimmältä’ mahdolliselta purjehdusmatkalta. Kap Horn = ’maailman ääri.’”

Muita vastauksissa mainittuja syitä lähteä mukaan Joutsenen jäljillä -purjehdukselle olivat työkomennus, halu seikkailla, kokea jotain erilaista ja ainutkertaista sekä halu päästä pois arjesta. Kaksi vastanneista juhlisti purjehduksella jotain merkkipäivää.

6.1.2 Psykograafiset matkailijatyypit

Vastanneiden joukosta löytyi kaikkien Plogin psykograafisten matkailijatyypien edustajia. Lähes puolet vastanneista koki olevansa nykyisin täysin allosentrikko. Heistä valtaosa kuitenkin mainitsi tehneensä matkoja psykosentrikkona aikaisemmin. Kaksi vastanneista oli täysin psykosentrikkoja ja kaksi luokitteli itsensä midsentrikoksi. Psykosentrikoista molemmat olivat miehiä, muissa kategorioissa oli sekä miehiä, että naisia.

Noin neljäsosa vastanneista kertoi tekevänsä matkoja sekä midsentrikkona, että allosentrikkona, riippuen siitä kenen kanssa matkustaa ja mikä on matkallelähdön syy. Kaksi vastanneista tekee matkoja sekä psykoentrikkona että allosentrikkona. Yksi vastannut löysi itsestään kaikkien matkailijatyypien piirteitä. Myös näissä tapauksissa matkailijatyypit vaihtelee matkaseuran ja matkalle lähdön syyn mukaan.

”Aiemmin midsentrikko, nykyisin enemmän allosentrikko. Perheen kanssa matkustessa myös nykyisin midsentrikko.”

”Allosentrikko. En ole osallistunut viimeisen 10 vuoden aikana yhdellekään seuramatkalle. Suosin matkakohteita, joita ei löydy seuramatkanjärjestäjien luetteloista.”

”Allosentrikko omalla ajalla, midsentrikko töissä.”

”Midsentrikko/allosentrikko. Seuramatkalla olen edellisen kerran ollut 16-vuotiaana vanhempien kanssa, mutta tulevaisuudessa ehkä harrastan niitäkin. Toisaalta olen matkustanut paljon työn/opiskelun takia tai niihin liittyen, jolloin ainakin osa majoituksesta on valmiiksi järjestetty.”

Joutsenen jäljillä -purjehduksella yli kolmasosa vastanneista koki olevansa midsentrikko. Allosentrikkoja oli lähes yhtä paljon, varsinkin miespuolisissa vastaajissa. Moni pohti vastauksessaan sitä, että purjehdus itsessään oli etukäteen suunniteltu ja organisoitu sekä ohjattu, lähes kokonaan valmismatka eli hyvin psykosentrikinen, mutta toisaalta vaikeat ja vaatimattomat olosuhteet ja matkakohde olivat allosentrisiä.

Kaksi vastannutta koki olevansa purjehduksella psykosentrikko ja kaksi vastanneista löysi itsestään sekä allosentrikon että midsentrikon piirteitä kyseisellä matkalla. Kaksi jaotteli matkan niin, että merellä ja aluksella ollaan psykosentrikkoja tarkan ohjauksen ja etukäteissuunnitelman vuoksi, kun taas välisatamissa maissa ollaan allosentrikkoja ja ”sooloillaan” omillaan.

Kolmessa vastauksessa vastaaja kertoi yleisesti olevansa täysin allosentrikko, mutta kysymyksen millainen matkailija hän on Joutsenen jäljillä -purjehduksella, hän vastasi kuitenkin olevansa täysin psykosentrikko.

”Itse laivalla koen olleeni midsentrikko, koska toiminta oli niin ohjattua, ettei tarvinnut ajatella/suunnitella mitään. Eräällä tavalla siis valmis lomapaketti.”

”Midsentrikko: Purjehduksen järjestelyt on tehty puolestani, en ota vastuuta reiteistä, aluksen ja välineiden ym. riittävydestä ja sopivuudesta suunnitellulle reitille. Toisaalta tällainen purjehdus (erityisesti tämä legi) on varmasti marginaaliryhmää kiinnostava: uusia haasteellisia olosuhteita, harvinainen lomakohte. Tämä on aktiivilomapaketti – loma.”

”Purjehduksessa sinänsä on psykosentrisiä piirteitä (suht valmiiksi suunniteltu esim.), mutta muuten koen itseni allosentriseksi matkailijaksi täällä, koska kohde on uusi, varuste- ja palvelutaso on vaatimaton jne. ja nautin siitä!”

”Midsentrikko. Matka sinänsä valmiiksi mietitty, varsinkin purjehduksen osalta. Matkajärjestelyt tehtävä kuitenkin itse. Vaatimaton varuste- ja palvelutaso, uudet kohteet vs. tuttu ilmapiiri, meri, purjehdus ym.”

”Edelleen allosentrikkona. Ottaen huomioon, että kyseessä on kuukauden kestävä loma ”suljetussa” ympäristössä ennalta tuntemattomien ihmisten kanssa, reissu vaatii roppakaupalla avointa mieltä, pitkäjänteisyyttä. Lisäksi kaikki matkajärjestelyt laivalle ja laivalta pois hoidetaan omatoimisesti. Tätä reissua ei voi millään muotoa pitää ’normilomana’.”

6.1.3 Sosiaaliset tyypit ryhmässä

Kyselyyn vastanneet jakautuivat sosiaalisilta tyypeiltään selkeästi kahteen osaan: johtajiin ja myötäilijöihin. Ainoastaan yksi vastaaja kertoi olevansa aika-ajoin vapaachtoisesti syrjässäolija, eli Koskenniemen luokittelun mukaan eristyjä, mutta sama vastaaja luokitteli itsensä myös tilapäisjohtajaksi. Lähes puolet vastanneista koki olevansa ryhmässä myötäilijä; joko apuri tai seurailija. Noin puolet naisista ja yksi miesvastaaja kertoi olevansa pääsääntöisesti apuri, mut-

ta tarvittaessa, mikäli ryhmästä ei löydy selkeää johtajaa tai ryhmä ei toimi kunnolla, he ovat valmiita ottamaan myös johtajan roolin.

Kaikki itsensä täysin johtajaksi luokitelleista olivat miehiä. Kaksi vastanneista kertoi roolinsa vaihtelevan ryhmän mukaan: esimerkiksi töissä roolina on aito johtaja, kun taas harrastuksissa enemmän myötäilijä. Yksi vastanneista olisi mielellään osallistuva myötäilijä, mutta hän kokee joutuvansa ottamaan usein johtajan roolin, vaikka mielellään hän ei toimisi aina johtajana. Yksi vastanneista käytti itsestään nimitystä pelinrakentaja ja kuvaili rooliaan näin: ”sopivasti järjestelemässä sivussa, mutta tarpeen tullen esillä”.

Vastaajien roolit uudessa, tuntemattomassa ryhmässä vaihtelivat myös johtajan ja myötäilijän välillä. Reilu kolmasosa vastaajista kuvaili olevansa aktiivinen ja sosiaalinen toisiin ryhmänjäseniin tutustuja, keskusteluun osallistuja ja ryhmähengen luoja. Myös uudessa ryhmässä vastaajat ovat myötäilijöitä, pääosin seurailijoita, mutta tarpeen tullen valmiita nousemaan johtajiksi, mikäli muista ei siihen ole.

Kolme vastaajaa kertoi olevansa uudessa ryhmässä alussa mielellään kuuntelijana ja katselijana, kuulostellen uutta ryhmää. Yhden vastaajan kohdalla tilanne on päinvastainen: hän on alussa aktiivinen ryhmän jäsen, mutta myöhemmin siirtyy enemmän syrjään.

”Otan mielelläni tilanteen hallintaan, mikäli paikalle ei ole selvää johtajaa. Jos kuitenkin huomaan, että paikalla on voimakastahtoinen johtajatyyppe, niin väistyn mielelläni taustajoukkoihin.”

”Pyrin aktiivisesti tutustuttamaan ihmisiä toisiinsa ja murtamaan jäätä. Vaikken välttämättä halua hakeutua mihinkään johtajan rooliin, yritän saada ryhmän aktivoitumaan kyseessä olevaan toimintaan.”

”Kenties tunnelman keventäjän rooli.”

”Osallistun joka tapauksessa aktiivisesti ryhmän toimintaan ja pyrin vaikuttamaan asioihin, kuitenkin yhteisymmärryksessä muiden kanssa. En ala päämääröimään ryhmässä, jonka jäseniä en tunne.”

”En ole kovin sosiaalinen ja pysyttelen aluksi omissa oloissani, mutta sanon silti mielipiteeni asioiden kulkuun ja otan osaa yhteisiin toimiin.”

6.1.4 Ryhmän vaikutus matkan onnistumiseen

Kysymykseen, kuinka merkittävä vaikutus muilla purjehdukselle osallistuvilla on oman matkan onnistumiseen, vastattiin lähes yksimielisesti. Vastajien mukaan purjehduksella mukana olevalla ryhmällä oli todella merkittävä rooli oman matkan onnistumiseen. Muutamat kertoivat esimerkkejä ryhmän vaikutuksesta omaan viihtymiseen matkan ajalta. Joukossa oli niin positiivisia kuin negatiivisiakin kokemuksia.

Neljä vastasi, että ryhmän vaikutus oman matkan onnistumiseen ei ole kovin merkittävä. Yksi vastaaja kuvaili, että viihtyminen lähtee enemmän omasta asenteesta kuin muista ryhmän jäsenistä.

”Ryhmällä on vaikutuksensa muttei kovin vaikuttava. Pyrin ryhmässä kuitenkin ’joukkuepelaamiseen’.”

”Tulen toimeen useimmissa ryhmissä.”

”Hyvin suuri vaikutus! Täällä asutaan niin tiiviisti, eikä ihmisiä pääse pakoon...Toisaalta hyvän ryhmän ansiosta purjehdus onnistuu, ovat muut olosuhteet mitkä tahansa.”

”110 %. Tähän ei saa ottaa oppilaita, jotka eivät ole koskaan olleet veneessä, tulevat lähes suoraan kotoa äidin luota vaille mitään elämisen perustaitoja/-tietoja tai eivät erota traktoria jakkarasta.”

”Jos ryhmä on ns. tavallinen, se ei huimasti vaikuta suuntaan tai toiseen. Jos ryhmä sattuu olemaan hyvin juuri minulle sopiva, lisää se hauskuutta, ja tietenkin jos ryhmässä on paljon konflikteja tai hankalia yksilöitä, vähentää se nautintoa. Tämä ryhmä on juuri siltä väliltä, selvästi enemmän ’tuonut kuin vienyt’ onnistumista.”

”Hyvin suuri. Kukaan meistä ei yksin pääsisi yhteiseen tavoitteeseemme. Kaikki tuntuvat ymmärtävän miten tärkeä ja herkkä tämä tasapainon hakeminen on. On pakko joustaa.”

6.1.5 Ryhmänjohtamiskokemus

Kaikilla kyselyyn vastanneilla on jonkinlaista kokemusta erilaisten ryhmien johtamisesta tai ohjaamisesta. Lähes kaikki kertoivat saaneensa ryhmänjohtamis- tai ohjaamiskokemusta useammasta kuin yhdestä yhteydestä. Yleisesti katsottuna, mitä vanhemmasta vastaajasta on kyse, sitä enemmän ja monipuolisemmin hänellä on johtamiskokemusta. Yli puolet vastaajista

johtaa tai on johtanut ryhmiä työelämässä. Noin kolmasosalla on johtamiskokemusta urheilu- tai muista harrastuksista, kuten urheiluseurojen johtamisesta, valmentamisesta, partiotoiminnasta tai muusta järjestötoiminnasta.

Kolmasosa vastaajista kertoi saaneensa kokemusta ryhmänohjauksesta opiskelujen kautta, kuten tutortoiminnasta, opiskelijajärjestöistä ja oppilaitosten luottamustehtävistä. Muutama kertoi saaneensa johtamiskoulutusta puolustusvoimista, reserviupseerikoulusta. Muutama vastaaja luokitteli johtamiskokemukseksi vanhemmuuden, perheen johtamisen ja lapsiperheen arjen pyörittämisen.

6.2 Teemahaastattelut

Purjehduksen aikana ja sen jälkeen tehdyillä teemahaastatteluilla minun oli tarkoitus kerätä purjehtijoilta mielipiteitä purjehdusryhmästä, purjehduksesta ja kyseisestä legistä yleensä. Alun perin tarkoitukseni oli kerätä haastatteluja viideltä osallistujalta, mutta lähinnä ajanpuutteen vuoksi sain teemahaastattelurungon (LIITE 3) mukaisia haastatteluja purjehduksen aikana vain yhdeltä purjehtijalta. Täydentääkseni haastatteluja lähetin noin kuusi viikkoa purjehduksen päättymisen jälkeen samat teemahaastattelukysymykset (LIITE 4) sähköpostitse viidelle purjehtijalle. Yksi vastasi kysymyksiin. Näin ollen sain teemahaastatteluja kahdelta purjehdukselle osallistuneelta. Molemmat vastanneista olivat naisia ja iältään kaikkien purjehdukselle osallistuneiden keski-ikää nuorempia. Koska teemahaastattelujen määrä jäi pieneksi, päädyin käyttämään saamaani haastatteluaineistoa ainoastaan kyselylomakkeiden tuloksia ja osallistuvan havainnoinnin pohjalta tehtyjä päätelmiä täydentävänä ja tukevana aineistona.

Molemmat haastattelut kuvailivat tutkimuskohteena ollutta purjehdusryhmää monipuoliseksi. Kumpikin nosti ryhmän pääpiirteistä esiin laajan ikäjakauman ja purjehtijoiden erilaiset taustat. Monipuolisuus oli molempien mielestä nimenomaan yksi ryhmän vahvuuksista, mutta toisaalta molemmat myös päätyivät luokittelemaan erilaisuuden ryhmän heikkoudeksi. Perusteeksi tälle mainittiin erilaisuuden aiheuttavan yhteisymmärryksen puutetta ja ristiriitoja joissakin tilanteissa. Monipuolisuuden lisäksi purjehdusryhmän vahvuuksiin kuuluivat huumorintaju ja kyky pitää yhdessä hauskaa.

Molemmat haastatelluista olivat sitä mieltä, että ryhmän tutustumisvaihe purjehduksen alussa onnistui varsin hyvin ja luontevasti. Toinen vastanneista totesi, että tutustumisvaiheen onnistumiseen vaikutti se, että lähes kaikki olivat oikeasti innostuneita tutustumaan toisiin ja lähtemään mukaan yhteiselle purjehdukselle.

Sen lisäksi, että kysyin haastatelluilta mielipidettä koko purjehdusryhmästä, pyysin heitä myös pohtimaan omaa viisihenkistä vahtiryhmää, jonka kanssa jaettiin hytti ja tehtiin laivan töitä. Molemmat vastanneet olivat eri vahdissa, joten tämän kysymyksen osalta heidän vastauksensa koskivat eri henkilöitä. Kumpikin kuitenkin piti omaa ryhmäänsä pääasiassa toimivana ja ryhmän jäseniä yhteistyökykyisinä. Toinen haastatelluista nosti esiin oman ryhmänsä sisällä ilmenneet ajoittaiset ristiriidat, jotka johtuivat kyseisen ryhmän jäsenten osittaisesta erilaisuudesta, liittyen lähinnä yleiseen elämäntilanteeseen.

Kun kysyin haastattelussa mielipidettä purjehduksen nelihenkisestä päällystöstä ja heidän vastaan johtaa ryhmää, molemmat vastanneet olivat yksimielisiä siitä, että jokainen runkomiehistön jäsen oli hyvin erilainen johtaja. Lisäksi molemmat totesivat, että erilaisista työskentelytavoista huolimatta päällystö oli hyvin ammattitaitoinen ja vastuuntuntoinen työskennellessään aluksella ja johtaessaan oppilaspurjehtijoita. Kummankin haastatellun mielestä runkomiehistön jäsenistä toisilla oli enemmän auktoriteettia kuin toisilla, osittain johtuen päällystön erilaisista asemista ja työtehtävistä aluksella.

Haastatteluun osallistuneet kokivat olleensa itse hieman erilaisissa rooleissa purjehduksella. Toinen haastateltu kuvaili itseään neutraaliksi diplomaatiksi, joka tulee toimeen kaikkien kanssa. Toinen haastatelluista taas kertoi ottavansa mielellään johtajan roolin ja kantavansa vastuuta yhteisistä toimista, mutta toisaalta tehtävissä, jotka eivät ole hänelle tuttuja, hän toimii tasavertaisena ryhmän jäsenenä eikä ota johtajan roolia.

Haastatteluissa kysyin myös purjehtijoiden kommentteja Kuunari Helena Joutsenen Jäljillä 2-purjehduksesta matkailutuotteena. Kummankin haastatellun mielestä purjehdus on seikkailumatkailutuote, joka sopii pienelle kohderyhmälle, lähinnä nuorille ja nuorille aikuisille. Molemmat olivat sitä mieltä, että purjehdus ei sopisi ”perinteisten” matkanjärjestäjien tai aktiivilomamatkojen tarjoajien markkinoitavaksi, sillä tuotteeseen sisältyy paljon odottamattomia elementtejä, kuten vaikeita olosuhteita ja pettymyksiä, kun suunnitelmien mukaisissa vierailusatamissa ei ehditäkään käydä tiukan purjehdusaikataulun vuoksi. Toinen haastateltu mainit-

sikin kehitysehdotuksena, että vastaavanlaisille purjehduksille tulisi suunnitella riittävän väljä aikataulu, jotta osallistujille luvatuissa kohteissa ehditään käydä, vaikka purjehdusolosuhteet eivät olisikaan suotuisat. Tai sitten osallistujille tulisi selkeästi painottaa ennen lähtöä, että osa vierailusatamista toteutuu varauksella.

Kumpikin haastatelluista löysi purjehdusryhmästä sekä negatiivisia, että positiivisia piirteitä. Negatiiviset piirteet liittyivät erilaisten konfliktitilanteiden hoitamiseen ryhmässä sekä koko ryhmän käsittävän me-hengen puuttumiseen, ja positiiviset lähinnä yhteisen arjen toimivaan pyörittämiseen erikoisissa olosuhteissa sekä kykyyn pitää hauskaa ryhmänä. Molemmat haastatelluista olivat sitä mieltä, että purjehdus oli kokonaisuudessaan onnistunut matka ja purjehdusryhmä pääosin toimiva, pienistä epäkohdista huolimatta.

6.3 Observointitulokset

Seuraavassa käydään läpi tutkimuksen havainnointitulokset. Tein osallistuvan observoinnin muistiinpanoja tutkimuksen purjehduksella 1–3 päivän välein. Observoinnin tarkoituksena oli etenkin selvittää, mille ryhmän turvallisuuden asteelle (LIITE 1) matkailijaryhmä pääsee tutkimuksen kohteena olleen purjehduksen kaltaisessa matkailutuotteessa. Lisäksi observoinnin yhteydessä nousi esille myös muita ryhmän toimintaan liittyviä seikkoja.

Havainnointimuistiinpanoja tehdessä minun tuli koko ajan muistaa, mikä on tutkimuksen aihe, jotta pystyin tekemään tutkimukseni kannalta tärkeitä havaintoja. Havaintoja tehdessäni pyrin katsomaan ryhmää juuri ryhmän turvallisuuden kannalta. Olin kirjannut itselleni ylös ryhmän turvallisuuden asteiden pääpiirteet ja niiden pohjalta havainnoin, millä ryhmän turvallisuuden asteella ryhmä milloinkin oli. Ryhmän turvallisuuden asteet ja niiden pääpiirteet toimivat runkona havainnointityössäni, mutta mitä pidemmälle matka eteni sitä enemmän tein myös havaintoja, jotka eivät varsinaisesti liittyneet ryhmän turvallisuuteen.

Observointitulokset osoittivat, että tutkimuksen kohteena ollut ryhmä liikkui ryhmän turvallisuuden asteikolla välillä 2, eli turvaton ryhmä ja 5, eli avoin ryhmä. Ryhmän turvallisuuden asteet ja myös ryhmän mielialat vaihtelivat paljonkin purjehduksen aikana. Suurimman osan matkan ajasta ryhmä tuntui olevan tasolla 4, eli tuttu ja turvallinen ryhmä. Ryhmän jäsenet luottivat toisiinsa ja kukaan ei tuonut ainakaan ulkoisesti esiin, että olisi kokenut itsensä uhatuksi ryhmässä.

Välillä oli kuitenkin hetkiä, jolloin ryhmä näytti nousevan ryhmän turvallisuuden asteikolla seuraavalle avoimen ryhmän tasolle. Tällöin ryhmän jäsenet pystyivät ilmaisemaan hyvinkin selkeästi eriäviä mielipiteitään ja erimielisyyksiä aiheuttavista asioista syntyi keskustelua. On kuitenkin huomattava, että nämä keskustelut eivät yleensä kuitenkaan koskeneet koko purjehtijaryhmää vaan muutamia henkilöitä. Kuitenkin päällystö pyrki järjestämään myös koko ryhmän yhteisiä keskusteluhetkiä, joissa jokaisella oli halutessaan mahdollisuus tuoda esiin omat ajatuksensa. Kaikki eivät käyttäneet tätä mahdollisuutta, varsinkaan purjehduksen alussa, mutta mitä pidemmälle matka eteni ja mitä paremmin ryhmän jäsenet tunsivat toisensa, sitä useampi halusi tuoda esiin omia ajatuksia ja mielipiteitä yhteisissä keskustelutuokioissa.

Ulkoisista tekijöistä suuri vaikutus ryhmään oli säätilalla. Hyvällä ja myötäisellä purjehdus- säällä ryhmän mieliala kohosi ja arki sujui ongelmitta. Huonolla säällä tuntui olevan aika ajoin negatiivinen vaikutus purjehtijoihin. Toisaalta oli kuitenkin myös huomattavissa, että vaikeat sääolosuhteet myös kohottivat ryhmähenkeä ja kannustivat toimimaan yhdessä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Myös tiukat aikataulut vaikuttivat purjehtijoihin. Kun muutaman kerran ryhmä oli siinä tilanteessa, ettei tavoitteena olleeseen kohteeseen ehditty pääosin huonojen sääolojen vuoksi, ryhmän mieliala laski ja pettymys oli havaittavissa. Tosin lähes aina löytyi ainakin yksi ryhmän jäsen, joka pyrki löytämään tilanteesta jotain hyvää ja kääntämään ikävän asian jollain tavalla positiiviseksi.

Purjehduksen alussa merkittävin tekijä, joka esti usean purjehtijan sosiaalista kanssakäymistä muiden kanssa, oli kovan merenkäynnin aiheuttama pahoinvointi. Tällä ei kuitenkaan tuntunut olevan suurta vaikutusta näiden purjehtijoiden sopeutumiseen yhdeksi ryhmän jäsenistä. Aluksen ahtaat tilat ja oman rauhan puute näytti nousevan ongelmaksi vain muutamille henkilöille. Sopeutuminen toki vaati oman aikansa; toisilta enemmän ja toisilta vähemmän, mutta kokonaisuudessaan ryhmän yhteinen arki ahtaissa tiloissa sujui melko hyvin. Tähän saattoi osaltaan vaikuttaa se, että jos joku halusi olla rauhassa ja yksin, hänet jätettiin tietoisesti rauhaan. Näin fyysisen oman tilan korvasi henkinen tila, jossa sai olla yksin.

Ryhmänjohtaminen, yleinen organisointi ja päätöksenteko jätettiin päällystölle. Lähes jokainen tuntui tietävän oman paikkansa laivahierarkiassa. Oppilaspurjehtijoista nousi johtajia esiin vähän. Muutama oppilaspurjehtija tosin nousi hyvinkin selkeään johtajan rooliin purjehdukseen ja merenkulkuun liittyvissä tehtävissä, mutta muissa tehtävissä samat henkilöt pysyivät melko tasavertaisina muiden kanssa. Tämä havainto tukee tutkimuksen kyselylo-

makkeiden tuloksia, joissa vain muutama vastanneista koki olevansa ryhmässä selkeästi johtajan roolissa.

Ryhmäytyminen tapahtui yhteisen arjen ja yhdessä suoritettavien tehtävien kautta. Päälystö tuntui jättävän tietoisesti ryhmähengen muodostamisen oppilaspurjehtijoille. Kuitenkin päälystön jäsenet muistuttivat aika ajoin ryhmää siitä, kuinka tärkeää kaikkien on toimia yhdessä ryhmänä, varsinkin vaikeissa ja haastavissa tilanteissa.

Vaikka johtajahahmoja ei varsinaisesti oppilaspurjehtijoiden keskuudessa noussut esiin, muutama ryhmän jäsenistä kuitenkin toimi aktiivisemmin ryhmässä kuin muut. He pyrkivät ottamaan yhteisiin toimiin mukaan myös hieman syrjäanvetäytyvämmät yksilöt. Nämä aktiiviset henkilöt tuntuivat olevan melko merkittävässä asemassa luomassa yhteistä ryhmähenkeä. Koska koko ryhmä oli alun perin jaettu neljään pienempään ryhmään, varsinkin alussa oli huomattavissa, että näiden pienempien ryhmien jäsenet toimivat keskenään yhdessä enemmän kuin muiden kanssa. Suurin syy tähän oli se, että pienryhmien vuorokausirytmit olivat erilaiset. Purjehduksen edetessä pienryhmät alkoivat kuitenkin sekoittua.

Välillä oli kausia, jolloin yhteistä tekemistä oli hyvin vähän. Tämä ei kuitenkaan näyttänyt haittaavan ketään. Pikemminkin ryhmän jäsenet tuntuivat jopa nauttivan siitä, kun sai olla omassa rauhassa, kuitenkin niin että muut olivat lähellä. Kansitöihin tarvittiin välillä lisää apua kansivahdin lisäksi, ja välillä lähes koko purjehdusryhmä pääsi yhdessä ryhmänä nostamaan aluksen suurimpia purjeita. Näissä tilanteissa jokainen tiesi oman paikkansa ja kuunteli päälystön ohjeita.

Laivan arkea värittä ja ryhmän mielialaa kohotti maihin pääsy. Pääsy pois laivan ahtaista tiloista näytti olevan monelle hyvin tärkeää henkisen jaksamisen kannalta. Maihin päästiin tutkimuskohteena olleella purjehduksella harvoin, joten uuteen paikkaan pääseminen näytti tuovan kaivattua vaihtelua purjealuksen arkeen ja uutta energiaa purjehtijoille.

7 POHDINTA

Opinnäytetyössäni toteutin pieneen ryhmään kohdistuneen tutkimuksen, joten tuloksia ei voida yleistää koskemaan seikkailumatkailua yleisesti. Kuitenkin tutkimuksen tuloksista on löydettävissä joitakin yhtäläisyyksiä koko seikkailumatkailualalle määriteltyjen tyypillisten ilmiöiden kanssa. Esimerkiksi tutkimuksen kohteena olleeseen tuotteeseen osallistuneiden ikä, sukupuoli ja elämäntilanne ovat hyvin lähellä tyypillistä seikkailumatkalle lähtevää matkailijaa, joka on nuori, perheetön, hyvätuloinen ja terve mies tai nainen. Oppilaspurjehtijoista noin puolet oli alle 30-vuotiaita. Tutkimuksen vastanneiden, etenkin miesten keski-ikää nostivat osittain päällystön jäsenet, jotka vastasivat kyselyyn, mutta olivat tutkimuksen kohteena olleella purjehduksella mukana työtehtävissä, ei varsinaisesti matkailijana.

Suuri osa purjehtijoista oli suhteellisen korkeasti koulutettu, joten koulutuksen perusteella voidaan päätellä, että osallistujat ovat pääosin hyvätuloisia. Tosin lähes puolet tutkimuskyselyyn vastanneista ilmoitti päätoimiseksi ammatikseen opiskelija, mikä on tulotasoja laskeva tekijä. Opiskelijoiden suuri määrä johtui todennäköisesti siitä, että tutkimuksen kohteena ollutta matkailutuotetta markkinoitiin aktiivisesti korkeakouluopiskelijoille. Myös perheettömyys kävi ilmi tutkimustuloksista. Yli puolet vastanneista ilmoitti olevansa naimattomia ja perheettömiä.

Vaikka kyselylomakkeiden tuloksista on löydettävissä monia yhtäläisyyksiä yleisen seikkailumatkailija-käsitteen kanssa, ei koko tutkimusta voida kuitenkaan yleistää koskemaan seikkailumatkailua. Yleistäminen ei tosin ollut tutkimuksen tavoitteenakaan, vaan tarkoituksena oli tutkia nimenomaan yksittäistä seikkailumatkailutuotetta. Tutkimuksen luotettavuutta tutkimuskohteena olleen matkan kuvaajana laskee eniten temahaastatteluiden määrä. Sain tutkimukseen kahden purjehtijan haastatteluvastaukset, kun tavoitteenani oli haastatella 4–6 purjehtijaa. Toteutettujen haastattelujen vastauksista oli löydettävissä melko paljon yhtäläisyyksiä, mutta tämä saattoi olla sattumaa. Tosin samankaltaisten vastausten pohjalta voidaan myös olettaa, että useampikin haastattelu olisi saattanut johtaa samantyyppisiin tuloksiin kuin mihin nyt päästiin.

Tutkimuksessa suurin osa tutkimusjoukkoon kuuluneista nimesi matkalle lähdön motiiviksi kohteen. Monelle motiivikohteena oli yleisesti Etelä-Amerikka tai jokin matkareitin varrella ollut maan. Useat pystyivät kuitenkin nimeämään vielä tarkemman kohteen, Kap Hornin. Kyseinen kohde saattoi olla monelle purjehdukselle osallistuneelle sellainen päämäärä ja ta-

voite, jota ilman matka ei olisi ollut yhtä onnistunut kuin mitä se nyt oli. Seikkailun yksi tyypillisistä pääpiirteistähän on jokin aineellinen tai aineeton tavoite, joka tekee seikkailusta kokemisen arvoisen. Tässä seikkailussa tuo tavoite saattoi olla monelle juuri Kap Horn.

Kyselyn tulokset osoittivat, että matkalle osallistui sekä allosentrikkoja, psykosentrikkoja että midsentrikkoja. Samalle matkalle osallistuvien käsitys omasta matkailijatyypistä siis vaihtelee, ja matkailutuotetta ei voida luokitella yksiselitteisesti allosentrikkojen, psykosentrikkojen tai midsentrikkojen tuotteeksi. Matkailijan käsitykseen omasta tyyppistään vaikuttavat varmasti henkilökohtaiset tekijät, kuten ikä ja elämäntilanne, mutta kenties siihen vaikuttavat myös yhteiskunnan käsitykset siitä, mikä on millekin ikä- ja yhteiskuntaluokalle sopivaa matkailua. Nuorten kuuluukin matkailla oma-aloitteisesti allosentrikkona ja vanhempi väki ostaa lomapaketin tuttuun kohteeseen. Näiden yleisten käsitysten myötä nuori vastaaja saattaa ajatella automaattisesti, että totta kai hän on allosentrikko, vaikka matkailutuotteessa olisikin havaittavissa psykosentrisiä piirteitä. Vanhempi matkailija taas saattaa löytää matkasta kuin matkasta helpommin psykosentrisiä piirteitä ja sen myötä pitää itseäänkin ilman muuta psykosentrikkona.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lähes puolet vastanneista koki tutkimuksen kohteena olleessa ryhmässä sosiaalisesti tyyppikseen myötäilijän, joka ottaa osaa yhteiseen toimintaan muttei toimi johtajan roolissa. Yhtenä perusteluna tähän oli se, että ennestään tuntemattomassa ryhmässä haluaa olla mieluummin myötäilijä ja seurata tilannetta kuin lähteä heti neuvomaan ja johtamaan vieraita ihmisiä. Muissa ryhmissä, kuten työyhteisössä, moni vastasi kuitenkin toimivansa johtajana. Koska suurin osa tutkimuksen kohdejoukosta oli purjehduksella lomamatkalla, voidaan ajatella myötäilijän roolin syynä olevan, että mahdollisesti matkailija ei halua ottaa johtajan vastuuta lomalla. Johtajan rooli työyhteisössä tai esimerkiksi harrastuksessa saattaa olla monelle riittävä ja lomaillessa ei haluta ottaa aktiivisesti johtajan paikkaa.

Ryhmän sopeutuminen arkielämästä poikkeaviin olosuhteisiin tuntui tapahtuvan osallistuvan havainnoinnin tulosten mukaan melko nopeasti. Toki yksilöllisiä, hyvin suuriakin eroja löytyi. Ryhmän toiminnan oleellisista ulkoisista tekijöistä ryhmän sopeutumiseen vaikutti ehkä eniten yhteinen fyysinen tila. Ryhmä joutui toimimaan ahtaissa tiloissa ja poispääsyä ei ollut. Lähes kaikkien purjehtijoiden nopea sopeutuminen olosuhteisiin johtui ehkä juuri siitä, että jokainen tiedosti sen, että tilanteesta ei pääse millään pois, vaan siihen on tavalla tai toisella pystyttävä sopeutumaan. Valtamerellä purjehtivasta aluksesta ei ole nopeaa poispääsyä, vaik-

ka tilanne tuntuisi kuinka ahdistavalta. Näin ollen tilanteeseen sopeutuminen on henkisesti helpompi valinta.

Kuten tutkimuksen tuloksetkin osoittivat, matkailijaryhmällä on äärimmäisen suuri vaikutus seikkailumatkan onnistumiseen. Voidaan kuitenkin ajatella myös, että yhtä suuri vaikutus on omalla suhtautumisella matkakumppaneihin. Tämä tuli esiin myös muutamissa kyselylomakkeiden vastauksissa. Mikäli matkailija lähtee tietoisesti mukaan matkalle, jossa eletään ahtaissa tiloissa ja arkielämästä poikkeavissa olosuhteissa, on toivottavaa, että hän suhtautuisi avoimen ennakkoluulottomasti muihin mukanaolijoihin. Vastavuoroinen, jokaisesta ryhmän jäsenestä ilmenevä avoimuus auttaa varmasti ryhmää tutustumaan ja sopeutumaan tilanteeseen.

Tutkimuskohteena olleen ryhmän ryhmämuodoste oli ehdottomasta tavoitteellinen ryhmä. Kaikkien yhteisenä tavoitteena oli pysyä aikataulussa, kiertää Kap Horn ja ennen kaikkea toteuttaa kaikin puolin onnistunut purjehdus. Tämä tavoite oli varmasti yksi tekijä, joka motivoi lähes kaikkia tekemään parhaansa yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

Opinnäytetyöni tutkimuskohteena ollut seikkailumatkailutuote on siinä mielessä erikoinen, että harvemmin seikkailumatkalle lähtevät ihmiset ovat noin tarkasti valikoituja. Kyseistä tuotetta markkinoitiin lähinnä korkeakouluopiskelijoille, tosin purjehduksella oli mukana myös matkailijoita kohderyhmän ulkopuoleltakin. Toinen erikoinen piirre tässä seikkailumatkailutuotteessa oli, että matkailijaryhmä asui koko matkan ajan hyvin rajatuissa tiloissa. Vaikka tyypillisessä matkailutuotteessa toimittaisiinkin jollain tapaa ryhmänä, on matkailijoille yleensä kuitenkin mahdollisuus omaan, yksityiseen tilaan ja myös omaan aikaan.

Nykyisin seikkailumatkailussa on tosin myös tuotteita, jossa tiiviinä ryhmänä toimiminen on lähes pääasia. Tällaiset tuotteet toteutetaan yleensä jollain tavoin vaikeissa olosuhteissa luonnossa, kuten tämänkin opinnäytetyön tutkimuskohteena ollut purjehdus. Tällaiset tuotteet on suunnattu enimmäkseen ennalta tutuille ryhmille, kuten työporukoille, jolloin ryhmän väliset keskinäiset suhteet ja ryhmän vaikutus matkan onnistumiseen voivat olla hyvinkin erilaisia verrattuna tutkimuskohteena olleeseen tuotteeseen, jossa suurin osa matkailijoista ei tuntenut toisiaan ennen matkalle lähtöä.

Toinen merkittävä tekijä, joka tekee tutkimuskohteena olleen seikkailumatkailutuotteen erilaiseksi, on selkeän oppaan puute. Purjehduksella oli toki mukana neljän hengen miehistö, mutta heidän opastamisensa ulottui enimmäkseen teknisiin seikkoihin, kuten purjehdukseen

tai merenkulkuun. Yleensä seikkailumatkailutuotteissa on selkeästi määritelty opas, joka ohjaa ja opastaa matkailijoita kaikissa matkaan liittyvissä asioissa.

Purjehduksen alussa päällystö kävi matkailijoiden, tässä tapauksessa oppilaspurjehtijoiden kanssa läpi matkaan liittyvät yleiset ohjeet, matkan ohjelman ja yhteiset pelisäännöt, mutta matkan edetessä heidän opastamisensa ulottui lähinnä purjehduksen teknisiin osa-alueisiin. Tämä oli mitä luultavimmin tietoinen toimintatapa: oppilaspurjehtijoille haluttiin antaa tilaa ja aikaa niin paljon kuin se olosuhteiden ja purjehduksen luonteen valossa oli mahdollista. Selkeän kokonaisvaltaisen oppaan puute oli todennäköisesti yksi syy siihen, miksi monet kyselylomakkeiden vastaajista luokittelivat purjehduksen enemmän allosentriseksi kuin psykosentriseksi matkaksi.

Suomen Purjelaivasäätiön purjehduksilla toteutettavassa sail trainingissä ja seikkailukasvatuksessa on havaittavissa monia samankaltaisia piirteitä. Sekä sail trainingille että seikkailukasvatukselle on tyypillistä elämysten tuottaminen vieraassa ympäristössä ja toiminnallisuus. Lisäksi molempiin kuuluvat olennaisesti hyödylliset kokemukset, joiden kautta tapahtunut oppiminen voidaan siirtää arkielämään.

Toinen sail trainingiä ja seikkailukasvatusta tai elämyspedagogiikkaa yhdistävä tekijä on johtajan ja ohjaajan rooli. Alussa ohjaajalla on selkeä johtajan rooli, mutta vähitellen vastuuta siirretään ohjaajalta ohjattaville. Suomen Purjelaivasäätiön purjehduksilla vastuuta saavat myös oppilaspurjehtijat omien taitojensa ja kykyjensä mukaan, mutta toki täytyy muistaa, että turvallisen purjehduksen takaamiseksi laivassa hallitsee kuitenkin hierarkia, jossa päälliköllä on aina viimeinen sana. Kaikissa seikkailukasvatusaktiviteeteissa ohjaajien ja ohjattavien välinen hierarkia ei välttämättä ole noin selkeä.

Dan Mayerin seikkailutoimintojen riskien minimoimista varten kehittämän mallin mukaan purjehduksella ei kertaakaan ylitetty riskirajaa. Mallin jokainen kolmesta osa-alueesta ilmeni varmastikin purjehduksen aikana. Sääolosuhteet olivat hyvinkin usein vaaralliset ja kokemattomat purjehtijat saattoivat saada jossain vaiheessa hieman puutteellista ohjausta. Vaikeat valinnat jouduttiin tekemään hyvin nopeasti vallitsevien olosuhteiden valossa ja oikean sekä väärän valinnan välillä oli hyvin pienet erot, jolloin päätöksenteossakin virheen riski oli olemassa. Kuitenkaan nämä kaikki kolme osa-aluetta eivät olleet kertaakaan selkeästi havaittavissa samaan aikaan. Lopputulos oli myös sen mukainen: onnettomuuksilta ja todellisilta vaaratilanteilta vältyttiin. Koska ulkoisiin tekijöihin, kuten sääolosuhteisiin, ei voi kukaan vaikut-

taa, on riskien minimoimisessa tärkeintä kiinnittää huomiota sisäisiin toimintoihin ja päätöksentekoon.

Sopiva jatkotutkimus tälle opinnäytetyölle voisi olla toistaa nyt tehty tutkimus jollain samantyyppisellä, esimerkiksi Suomen Purjelaivasäätiön toteuttamalla purjehduksella. Näin nähtäisiin, kuinka yhtenäiset tutkimustulokset on mahdollista saada kahden samantyyppisen, mutta ajankohdaltaan, tutkimusjoukoltaan ja matkustuskohteeltaan erilaisen seikkailumatkailutuotteen välillä.

LÄHTEET

- Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Tampere: My Generation Oy.
- Asunta, T., Brännare-Sorsa, R., Kairamo, H. & Matero, S. 2003. Majoitus- ja matkailupalvelu. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Beedie, P. 2003. Adventure Tourism. Teoksessa S. Hudson (toim.) Sport and Adventure Tourism. New York: The Haworth Hospitality Press, 203–239.
- Clarke, H. 1998. Keinot ja päämäärät seikkailukasvatuksessa. Teoksessa T. Lehtonen (toim.) Elämän seikkailu. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 61–79.
- Csikszentmihalyi, M. 2005. Flow. Elämän virta. Tutkimuksia onnesta, siitä kun kaikki sujuu. Helsinki: Rasalas Kustannus.
- Degerman, P. & Pohjola, P. 2002. Sinustako seikkailija? Seikkailun lajiopas. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. 2. painos. Juva: WSOY.
- Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K. 1999. Johdatus sosiaalipsykologiaan. 3.-4. painos. Helsinki: Edita.
- Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hemmi, J. 2005a. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 1. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hemmi, J. 2005b. Matkailu, ympäristö, luonto. Osa 2. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Hevonoja, R. 2006. Kuunari Helenan miehitys eri legeillä. Teoksessa J. Lehtola (toim.) Kuunari Helena Suomen Joutsenen jäljillä. 2006. Porvoo: WS Bookwell Oy, 154–158.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jauhiainen, R & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY.
- Karppinen, S. 1997. Elämyspedagogiikka ongelmaoppilaiden opetuksessa. Teoksessa K. Ruoho & M. Ihatsu (toim.) Kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. NUORA:n julkaisuja Nro 4. Helsinki: Nykypaino Oy, 145–159.
- Koskenniemi, M. 1978. Sosiaalinen kasvatus koulussa. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Lehtola, J. 2006a. Joutsenen jäljillä Etelä-Amerikan ympäri. Teoksessa J. Lehtola (toim.) Kuunari Helena Suomen Joutsenen jäljillä. 2006. Porvoo: WS Bookwell Oy, 72–149.
- Lehtola, J. 2006b. Joutsenen jäljillä Rioon ja Tristanille. Teoksessa J. Lehtola (toim.) Kuunari Helena Suomen Joutsenen jäljillä. 2006. Porvoo: WS Bookwell Oy, 22–71.
- Lehtola, J. 2006c. Kaunotar ja kulkuri. Teoksessa J. Lehtola (toim.) Kuunari Helena Suomen Joutsenen jäljillä. 2006. Porvoo: WS Bookwell Oy, 16–21.
- Linnossuo, O. 1998. Tutkimuskatsaus seikkailukasvatusinterventioiden vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta. Tieto Kiertoon – monistesarja 10/1998. Helsinki: Stakes.
- Niemistö, R. 1998. Ryhmän luovuus ja kehityshehdot. Tampere: Tammer-paino.
- Nurmi, T. 1998. Uusi suomen kielen sanakirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Pomfret, G. 2004. Mountaineering adventure tourists: a conceptual framework for research. *Tourism Management*. Volume 27. Issue 1. 2006. 113–123.
- Priest, S. & Gass, M. 1997. *Effective Leadership in Adventure Programming*. Champaign: Human Kinetics.
- Sail Training International. 2005.
<http://www.sailtraininginternational.org/page.asp?partid=55>. Luettu 2.12.2006.
- Suomen Purjelaivasäätiö. 2006. Suomen Purjelaivasäätiö, Staf. <http://www.staf.fi/> Luettu 3.2.2007.
- Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S. & Pomfret, G. 2003. *Adventure Tourism: the New Frontier*. London: Butterworth-Heinemann.
- Telemäki, M. 1998. Kurt Hahn ja elämyspedagogiikka. Teoksessa T. Lehtonen (toim.) *Elämän seikkailu*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 11–25.
- Telemäki, M. & Bowles, S. 2001. *Seikkailukasvatuksen teoria ja käytäntö*. Osa 1. Oulu: Oulun Yliopistopaino.
- Tuomisalo, P. 2006a. Hyvän laivahengen luominen. Teoksessa J. Lehtola (toim.) *Kuunari Helena Suomen Joutsenen jäljillä*. 2006. Porvoo: WS Bookwell Oy, 97.
- Tuomisalo, P. 2006b. Joutsenen jäljille. Teoksessa J. Lehtola (toim.) *Kuunari Helena Suomen Joutsenen jäljillä*. 2006. Porvoo: WS Bookwell Oy, 8-9.
- Tuomisalo, P. 2006c. Sail Training. Teoksessa J. Lehtola (toim.) *Kuunari Helena Suomen Joutsenen jäljillä*. 2006. Porvoo: WS Bookwell Oy, 29.
- Verhelä, P. & Lackman, P. 2003. *Matkailun ohjelmalvelut. Matkailuelämyksen tuottaminen ja toteuttaminen*. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Vuoristo, K. 2002. *Matkailun muodot*. 3. painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

LIITTEET

LIITE 1: RYHMÄN TURVALLISUUDEN ASTEET

LIITE 2: KYSELYLOMAKE

LIITE 3: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO JA TEEMAT

LIITE 4: SÄHKÖPOSTITSE LÄHETETTY TEEMAHAASTATTELUN TÄYDEN-
NYSKYSELY

RYHMÄN TURVALLISUUDEN ASTEET

Pelkäävä ryhmä (T1)

Ryhmää, jonka jäsenet pelkäävät toisiaan, sen johtajaa tai jotakuta ryhmän voimakasta persoonaa, voidaan luonnehtia pelkääväksi ryhmäksi. Tällaisessa ryhmässä ihmiset eivät uskalla näyttää todellista itseään, jotteivät joutuisi sen takia naurunalaisiksi, torjutuiksi tai hylätyiksi. Luovuus on tyrehtynyt ja pelkonsa takia ihmiset ovat valmiita tekemään asioita, joita he eivät ryhmän ulkopuolella tekisi. Keskustelu liikkuu asiatasolla ja ryhmässä on sekä tukahdutettuja aggressiotunteita että sellaisia tunteita, joita ilmaistaan vahingoittavilla tavoilla.

Turvaton ryhmä (T2)

Turvattomassa ryhmässä vallitsee epävarmuus sen suhteen, kuinka muut suhtautuvat toisten rehellisiin itseilmaisuihin. Mukana saattaa olla myös pelkoa. Jos joku ilmaisee itseään aidosti eikä saa myönteistä vastakaikua, hän sulkeutuu ja varoo vastedes rehellistä itseilmaisua. Muiden reagoimattomuus tai vähäinen hyväksyntä voi antaa jollekulle rohkeutta ilmaista itseään enemmänkin, mutta hän saattaa suojata itseään jo seuraavassa tilanteessa. Keskustelu liikkuu pääosin asiatasolla, vaikka mielipiteen tai tunteiden ilmaisuyrityksiä saatetaankin tehdä.

Tuntematon perusturvallinen ryhmä (T3)

Tuntemattomassa perusturvallisessa ryhmässä ei varsinaisesti pelätä toisia eikä olla epävarmojakaan. Koska ryhmässä ei kuitenkaan tunneta toisia kovin hyvin, on itseilmaisuus varovais- ta ja tunnustelevaa. Ryhmän syy tai tapa olla koolla synnyttää kuitenkin tietynlaiset perustur- vallisuustekijät niin, ettei kukaan koe itseään ilmaistessaan suuresti uhatuksi. Tällainen ryhmä voi olla jollekin kurssille kokoontuva ryhmä, jossa ei entuudestaan tunneta toisia. Keskustelu liikkuu pääosin asiatasolla ja mielipiteiden, tunteiden ja arvojen ilmaisussa ollaan vielä varo- vaisia.

Tuttu, turvallinen ryhmä (T4)

Tällaisessa ryhmässä keskinäinen tuntemus on jo kohtalainen ja ollaan melko luottavaisia sen suhteen, ettei kukaan tule uhatuksi ilmaistessaan mielipiteitään ja tunteitaan. Turvallisuuden tunteen ei kuitenkaan välttämättä tarvitsen perustua vielä syvälliseen tuntemiseen ja luotta-

mukseen. Alitajuiseen turvallisuuden tunteeseen on saatettu päästä yhdessä tekemällä esimerkiksi yhteistoiminta- tai luottamusharjoituksia.

Avoim ryhmä (T5)

Avoimella ryhmällä tarkoitetaan ryhmää, jossa toisten mielipiteet ja tunteet hyväksytään eikä kukaan ei vähättele toisten mielipiteitä tai kokemuksia. Ihmiset uskaltavat ilmaista itseään mielipite-, tunne- ja jopa arvotasolla. Yhteisten toimintojen purku- ja prosessointitilanteet ovat auttaneet ihmisiä kohti lisääntyvää avoimuutta.

Heikkoutta hyväksyvä ryhmä (T6)

Tällaisessa ryhmässä ihmisillä on lupa ilmaista pelon, epäonnistumisen, turvattomuuden ja avuttomuuden tunteita. Myös tarpeen ilmaisu on tullut sallituksi. Ihmiset uskaltavat nauraa itselleen ja toisilleen turvallisesti. Tällainen turvallisuus voidaan toiminnallisissa prosesseissa saavuttaa luottamusharjoitteiden, leikkien ja hulluttelun avulla.

Haavoittuvuutta salliva ryhmä (T7)

Tällaisessa ryhmän vaiheessa turvallisuuden tunne alkaa olla niin suuri, että ihmisten tietoisuuteen voi nousta kipeitä muistoja aivan itsestään. He uskaltavat myös puhua näistä kivuista ryhmälle ja kykenevät sekä kokemaan vihaa että surua ilman suurempaa pelkoa. Myös häpeän tunne alkaa väistyä. Harjoiteprosesseissa tällainen turvallisuus voi ilmetä regressio-, huolenpito- ja sisäisen paranemisen harjoitteiden yhteydessä.

Armahtava ryhmä (T8)

Edellinen turvallisuuden aste mahdollisti puhumisen siitä, miten meitä on haavoitettu. Armahtavassa ryhmässä se, miten itse on haavoittanut muita, otetaan vastaan anteeksiantamuksen asenteella. Tällöin liikutaan syvissä häpeän, syyllisyyden ja arvottomuuden tunteissa. Ihminen paljastaa oman pimeän puolensa, oman taipumuksensa pahaan. Armahtava ryhmä ei synny automaattisesti pelkän turvallisuuden tunteen kasvun myötä, vaan ryhmän jäsenet ovat jo itse kohdanneet omaa pimeää puoltaan ja kyenneet sitä käsittelemään. Jos ei ole armoa annettu itselle, sitä on vaikea jakaa muille.

KYSELYLOMAKE

Jaettu tammikuussa 2006.

Arvoisa Joutsenen jäljillä 2 -purjehduksen legin 6 purjehtija!

Olen Kajaanin ammattikorkeakoulun kolmannen vuosikurssin restonomiopiskelija. Olen lähdössä mukaan oppilaspurjehtijaksi Joutsenen jäljillä -purjehduksen kuudennelle osuudelle Valparaisosta Buenos Airesiin 8.1.–8.2.2006. Teen opintoihini liittyvän opinnäytetyön seikkailumatkailusta ja keskityn nimenomaan matkailijaryhmän ryhmäytymisprosessiin ja toimintaan pitkäkestoisessa seikkailumatkailutuotteessa.

Opinnäytetyöhöni liittyvän tutkimuksen teen Joutsenen jäljillä purjehduksen 6 -legistä. Tutkimusaineisto koostuu osallistuvasta havainnoinnista ja muutamien oppilaspurjehtijoiden haastatteluista kuunari Helenalla purjehduksen aikana, sekä tästä taustakyselylomakkeesta.

Olisi todella tärkeää, että jokainen vastaisi huolellisesti tähän taustakyselylomakkeeseen, jotta saan tiedot kaikilta 6-legin purjehtijoilta. Antamasi vastukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Toivoisin, että täytät lomakkeen ja palautat sen allekirjoittaneelle viimeistään purjehduksemme lopussa. Lomakkeen täyttäminen kestää noin puoli tuntia.

Kiitos jo etukäteen avustasi opinnäytetyössäni!

Outi Kettunen

restonomiopiskelija

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Ympyröi sopiva vaihtoehto ja vastaa kirjallisesti tarkennekysymyksiin.

Sukupuoli: 1 mies
2 nainen

Ikä: _____ vuotta

Siviilisääty: 1 naimisissa
2 naimaton
3 avoliitossa

Lasten lukumäärä: _____

Lasten iät: _____

Nykyinen asuinpaikka: 1 Lapin lääni
2 Oulun lääni
3 Itä-Suomen lääni
4 Länsi-Suomen lääni
5 Etelä-Suomen lääni
6 Ahvenanmaan maakunta

Viimeisin koulutus: 1 kansakoulu ja /tai keskikoulu tai peruskoulu
2 ammattitutkinto, mikä ala? _____
3 ylioppilastutkinto
4 opistotason tutkinto, mikä ala? _____
5 korkeakoulututkinto, mikä ala? _____
6 muu, mikä? _____
7 ei tutkintoa

Päätoiminen ammatti: 1 yrittäjä, minkä alan? _____
2 palkkatyöntekijä, minkä alan? _____
3 toimihenkilö, minkä alan? _____
4 toimihenkilö johtavassa asemassa, minkä alan? _____
5 työtön
6 opiskelija, minkä alan? _____
7 muu, mikä? _____

Mikäli vastaustila ei riitä, voit jatkaa vastaustasi paperin kääntöpuolelle.

Miksi lähdit mukaan Joutsenen jäljillä -purjehdukselle?

Lue liitteestä 1 teksti: *Psykograafiset matkailijatyypit* ja vastaa kahteen seuraavaan kysymykseen.

Millaisena matkailijatyypinä koet itsesi: psykosentrikkona, midsentrikkona vai allosentrikkona? Peilaa vastaustasi aiempiin matkoihisi: millaisilla matkoilla olet ollut mahdollisesti psykosentrikko ja millaisilla mahdollisesti allosentrikko?

Millaisena matkailijatyypinä koet itsesi tällä purjehduksella? Perustele vastauksesi.

Lue liitteestä 2 teksti: *Sosiaaliset tyypit* ja vastaa viimeisiin kysymyksiin.

Millaisena sosiaalisena tyyppinä koet itsesi ryhmässä?

Millainen rooli on sinulle luontainen kun olet jäsenenä uudessa ryhmässä, jonka jäsenet eivät tunne toisiaan entuudestaan?

Joutsenen jäljillä -purjehdus on matkailutuote, jossa toimitaan hyvin pitkälle ryhmässä, jonka jäsenet eivät tunne toisiaan entuudestaan. Miten suuri vaikutus kanssasi purjehtivalla ryhmällä on mielestäsi oman matkasi onnistumiseen?

Millaista ryhmänohjaaja tai – johtaja koulutusta sinulla on? Pyri mainitsemaan kaikki ohjaajan tai johtajan kokemuksesi.

LIITE 1

Psykograafiset matkailijatyypit

Plog S. jakoi vuonna 1974 matkailijat ns. psykograafisiin matkailijatyyppeihin:

Psykosentriikko:

- Suosii valmiiksi järjestettyjä matkoja, kuten täydellisiä lomapaketteja tai seuramatkoja
- Suosii auringonottoa ja rentoutumista tai muita passiivisia harrastuksia
- Suosii tuttua ilmapiiriä ja ympäristöä
- Suosii autolla saavutettavissa olevia kohteita

Midsentriikko:

- Ominaisuuksia sekä psykosentrikolta, että allosentrikolta

Allosentriikko:

- On matkajärjestelyissä itsenäinen
- Etsii uusia ja outoja kohteita
- Nauttii uusista kokemuksista
- Ei kaihda lentomatkustamista kohdealueelle.
- Tyytyy vaatimattomaan varuste- ja palvelutasoon
- On kiinnostunut vieraista kulttuureista ja ihmisistä (Vuoristo 2002, 45)

LÄHDE:

Vuoristo, K. 2002. Matkailun muodot. 3. painos. Porvoo: WS Bookwell Oy 2002

LIITE 2

Sosiaaliset tyypit

Matti Koskenniemi on jakanut koululuokan sosiaalsiin tyyppeihin(1978). Samaa yksilön sosiaaliseen asemaan perustuvaa jaottelua voidaan käyttää myös muissa ryhmissä.

Sosiaaliset tyypit:

Johtajat:

Aito johtaja: Osoittautuu ylivoimaiseksi lähes kaikilla aloilla ja on yleisesti arvostettu.

Tilapäisjohtaja: Aitoon johtajaan verrattuna tilapäisjohtajalla on hyvin harvoin tilaisuus vaikuttaa määräävästi.

Valtias: Valtias on alistava, hänen johtajan asemansa perustuu nimenomaan muiden ryhmän jäsenten alistamiseen.

Myötäilijät:

Apuri: Apuri on oma-aloitteinen ja aktiivinen, mutta hänellä ei kuitenkaan ole itsestä vaikutusta ryhmään.

Suosikki: Suosikin asema perustuu muiden ryhmän jäsenten osoittamaan kiintymykseen.

Seurailija: Seurailija ottaa osaa aktiivisesti ryhmän yhteisiin toimintoihin, mutta hän ei kuitenkaan vaikuta kyseisiin toimintoihin juuri millään tavoin.

Syrjässäolijat:

Eristyjä: Eristyjä pysyttelee omasta tahdostaan pois yhteisistä toimista.

Sivuutettu: Sivutettu haluaisi saavuttaa ainakin seurailijan aseman, mutta hän ei pysty siihen.

Torjuttu: Muu ryhmä torjuu ja syrjii torjuttua hänen ollessa läsnä.

(Koskenniemi 1978, 95–99)

LÄHDE:

Koskenniemi, M. 1978. Sosiaalinen kasvatus koulussa. Keuruu 1978: Kustannusosakeyhtiö Otava.

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO JA TEEMAT

1. Yleiset mielipiteet purjehduksesta ja purjehdusryhmästä
2. Oma vahti-/hyttiryhmä
  - Millainen?
  - Tulitko toimeen ryhmäsi kanssa?
3. Koko purjehdusryhmä
  - Hyvä vai huono? Miksi?
  - Juuri tämän ryhmän heikkoudet ja vahvuudet?
  - Kuinka mielestäsi toimimme ryhmänä ongelmatilanteissa?
  - Miten ryhmä vaikutti omaan viihtymiseen tai viihtymättömyyteen?
4. Millainen ryhmän jäsen itse olit?
5. Tiimitymis- ja ryhmäprosessi
6. Runkomiehistö
7. Tämä purjehdus seikkailumatkailutuotteena
  - Hyvä vai huono? Miksi?
  - Mitkä seikat vaikuttivat/vaikuttavat eniten hyvyyteen tai huonouteen?
  - Kannattiko maksaa?

SÄHKÖPOSTITSE LÄHETETTY TEEMAHAASTATTELUN TÄYDENNYSKYSELY

Lähetetty 23.3.2006.

1. Millaiset ovat päälimmät tunteksesi tällä hetkellä noin kuukausi sitten päättyneestä purjehduksesta?
2. Millainen purjehdusryhmämme mielestäsi oli?
3. Millainen oma vahtiryhmäsi mielestäsi oli?
4. Mitkä olivat mielestäsi koko purjehdusryhmämme vahvuudet?
5. Mitkä olivat mielestäsi koko purjehdusryhmämme heikkoudet?
6. Millaisessa roolissa olit mielestäsi purjehduksella? Eli miten kuvailisit itseäsi yhtenä purjehdusryhmämme jäsenenä?
7. Miten purjehdusryhmän alku- ja tutustumisvaihe mielestäsi meni?
8. Mielipiteesi päällystöstä ja nimenomaan heidän tavastaan johtaa ja ohjata ryhmää.
9. Millainen matkailutuote Joutsenen jäljillä – purjehdus mielestäsi on?